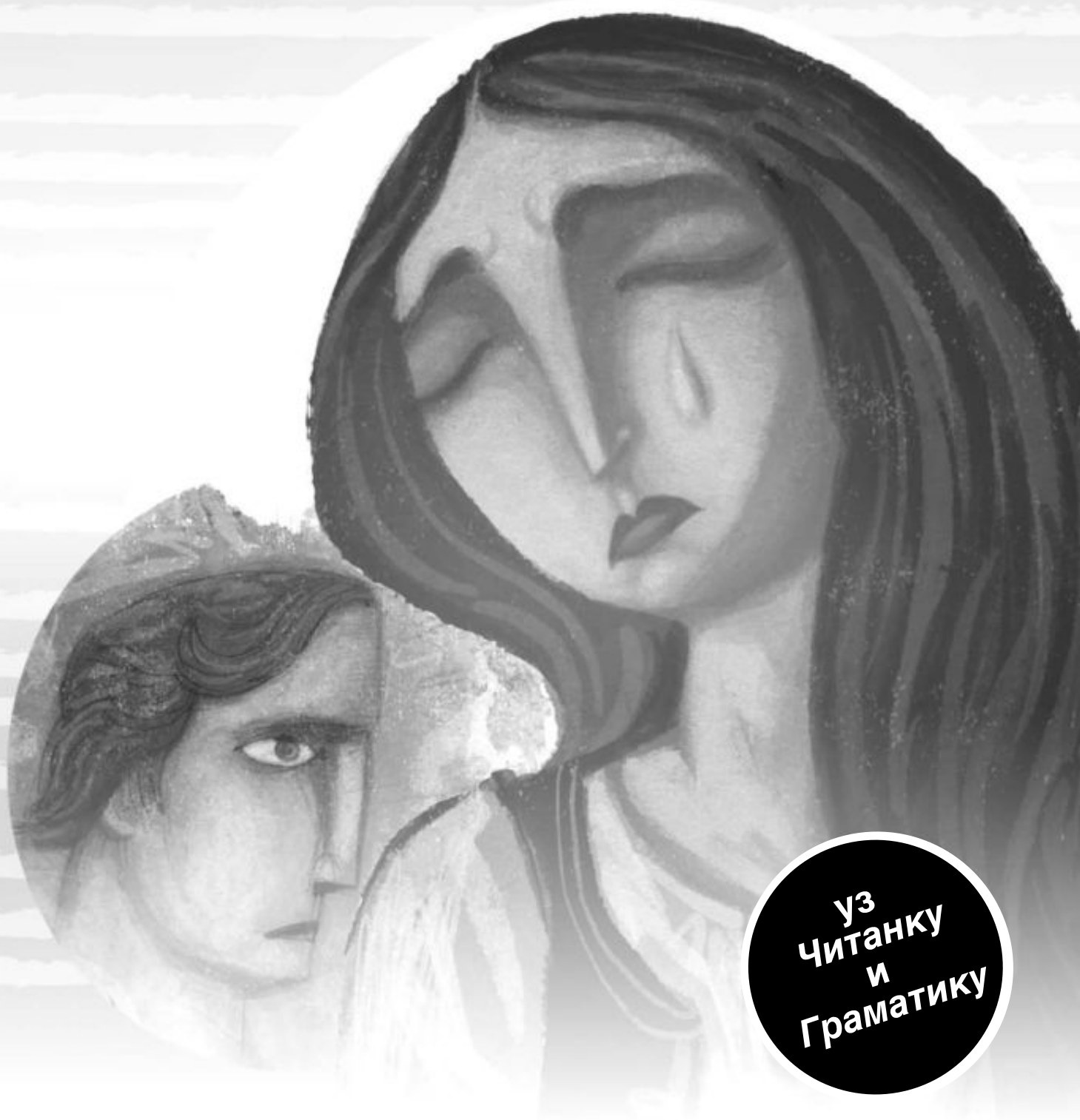




ПРИРУЧНИК

за наставу српског језика
у шестом разреду основне школе



уз
Читанку
и
Граматику



САДРЖАЈ

Појам и одлике креативне наставе	5
Говорна култура	8
Планови наставних јединица по темама и напомене о организацији часова.....	20
1. Плава звезда	20
2. Најдубље речи	30
3. Моја отаџбина	38
4. Хвала сунцу, земљи, трави	48
5. Чудесни свитац	57

УЏБЕНИЦИ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК ЗА ШЕСТИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Читанка за 6. разред основне школе обликована је као радни уџбеник. Обухвата све текстове и предвиђене садржаје из наставе књижевности. Нарочита пажња посвећена је књижевној анализи. Садржи речник књижевних термина и речник непознатих речи.

формат 20,8 × 26 cm
обим 164 стр.
пун колор
повез: шивени
ћирилица



Граматика 6 обухвата све садржаје из програма наставе српског језика за 6. разред. На крају сваке теме дат је кратак преглед обрађеног градива. Садржи пет контролних задатака за проверу знања и индекс појмова.

формат 20,8 × 26 cm
обим 96 стр.
двобојно
повез: кламер
ћирилица





ПОЈАМ И ОДЛИКЕ КРЕАТИВНЕ НАСТАВЕ¹

Креативна настава је таква настава чије је кључно одређење афирмација стваралаштва ученика и наставника у васпитно-образовном процесу. Креативна настава не трпи шаблоне и искључивости, већ је разноврсна, флексибилна и отворена за ново, посебно за оне облике, методе и средства којима се подстиче развој стваралачких способности ученика и креативна улога наставника.

По мишљењу Николе Филиповића, које прихватamo, облици и методе стваралачке наставе нису у потпуности нови, већ вековима истраживани и унапређивани, а „стваралачко је у њима онда када су прожети стимулативним, мисаоним, емоционалним, фантазијским, дјелатним и другим ангажовањем ученика...”²

Међу одликама креативности и креативне наставе истичемо следеће:

Интензиван самостални рад, тј. обузетост проблемима, преданост послу. О томе је Чајковски рекао: „Надахнуће се рађа само из рада и за време рада.”³ А Никола Тесла је писао: „Стално душевно напрезање развило је моју моћ опажања и омогућило ми да откријем веома значајну истину.”⁴

Овим приручником предвиђен је самостални рад ученика на сваком часу српског језика. Ученици могу да истражују на основу одређених питања и задатака и да се на тај начин припреме да покажу шта и колико знају. Природа развоја намеће потребу за таквим тренуцима и таквим шансама. Истовремено, то је прилика да наставници предахну и да осмисле начин на који ће подстицати и усмеравати активности ученика како би већина њих, на једном часу, могла да покаже своја знања и своје способности.

Радозналост, тј. настојање да се и у обичним стварима тражи необичност, да се зачуђено загледа и да се свету приступи као још неоткривеној тајни. „Развити трајну научну радозналост ученика, врхунска је уметност и уметност наставника” – каже Ајнштајн.⁵

Слободу у изношењу властитих оцена и уверења, без зазирања и страха од подсмеха, погрде и казне или супротног става ауторитета. То подразумева и развијено осећање да се знања стичу слободно, без принуде.

Отвореност, о којој А. Мајл каже: „Први захтев креативности јесте да човек промишљено отвори податке – све податке ... да научи да гледа отворено, неструктурирано...”⁶ То значи и отвореност за нове идеје и естетску осетљивост духа.

¹ С. Маринковић, *Методика креативне наставе српског језика и књижевности*, Креативни центар, Београд 2007.

² Никола Филиповић, *Могућности и димензије стваралаштва ученика и наставника*, Сарајево–Београд 1988, 203–204.

³ В. Пољак, *Стваралаштво и школа*, Педагошко-књижевни збор, Загреб 1987, 24–25.

⁴ Н. Тесла, *Моји проналасци*, Школска књига, Загреб 1977, 14.

⁵ Б. Кнежевић, *Функција психодидактике у наставној технологији*, Школски час 1/1988, 63.

⁶ А. Мајл, *Креативност у настави*, Свјетлост, Сарајево 1968, 25.

Стваралачко посматрање, тј. уочавање удаљених веза и односа, који се на први поглед не могу открити, а затим и одвајање битног од небитног.

Неконформизам, за који Борислав Стевановић каже да је „један од најважнијих субјективних услова стваралаштва“, а то значи „неприклањање ономе што је већ устаљено у друштву, одступање од утврђених навика, стереотипија и шаблона, од онога што представља стагнацију и мртвило.“⁷ То подразумева и тежњу ка другачијем, оригиналном гледању на ствари и појаве.

Креативна усмереност мишљења, која подразумева усмереност ка трагању за новим, необичним, неочекиваним и духовитим решењима.

Дивергентно мишљење, које тежи разноврсним приступима, начинима решавања и решењима (за разлику од конвергентног, које је усмерено ка једној могућности, једном решењу).

Толеранција према двосмислености, неодређености; према недовољно структурисаним и недовољно јасним ситуацијама; толеранција према странпутицама у размишљању.

Покретљивост мишљења, флексибилност, тежња ка еластичном разумевању појава, сумња у оно што изгледа само по себи јасно, комбиновање карактеристика, уношење многозначности и непрецизности, окретање елемената и односа наглавачке, тежња ка вишезначној дирекцији – од распрострањености до усредсређености, од неизвесности до јасноће.

Имагинативна усмереност мишљења која тежи измишљању, ослобађању од реалног ка реално немогућем, ка довођењу ствари и појава у фантастичне односе.

Неговање своје посебности, пуног осећања властите личности, што значи да треба бити свестан тога да нико није баш исти као ми и бити поносан на то, те своју личност у стварању потврђивати и усавршавати, уз осећај достојанства и психолошке сигурности.

Креативна настава подразумева **богат интелектуални доживљај**, тј. бројне мисаоне активности: самостално, слободно и темељно сагледавање појава и предмета; уочавање њихових битних одлика; откривање скривених значења, нових идеја, чињеница и путева решавања; замишљање и измишљање новог и необичног; упоређивање, предвиђање, закључивање и др.

Богат емоционални доживљај, тј. многа узбуђења, немир, стрепње, надања, надахнуће, понекад и разочарање, ведро расположење, задовољство и радост због увиђања сопствених креативних способности, усхићење и полет духа.

Креативну наставу карактеришу **односи поверења и сарадње** наставника и ученика, при чему се ученици охрабрују за смелије интелектуалне подухвате, подстичу на истраживање, радозналост, иницијативу, стваралачко посматрање, размишљање и машту, као и за активно учешће у свим фазама наставе, од неких облика планирања и припремања, преко реализације, до вредновања.

По својој природи, језик пружа неограничене могућности за креативност, како у грађењу нових језичких целина, тако и у њиховом разумевању. Језик је симбол ствари, идеја, појмова, а та симболичност је жива и динамична, како на општеприхваћеном, примарном, тако и на сугестивном, асоцијативном плану.

Природно је да и настава језика и књижевности буде креативна; да ствара услове за језичко стваралаштво, како у рецептивној области, тј. читању, доживљавању и разумевању, тако и у продуктивној – говорењу и писању, и то у свим аспектима – семантичком, синтаксичком, лексичком, фонемском, графемском.

⁷ *Стваралачко мишљење*, Рад, Београд 1961.

КРЕАТИВАН НАСТАВНИК

Креативан наставник је, пре свега, у позицији организатора, човека који мотивише, моделира, помаже, истражује, иницира, подстиче, прати, усмерава и стално трага за новим видовима организације, налазећи и сам задовољство у својој креативности и креативности својих ученика.

А. Мајл истиче пет особина креативног наставника:⁸

- то је особа која поседује примарну слику (модел) која води његово мишљење и деловање;
- особа која себе прихвата чврсто, тачно и реалистички, и на тај начин користи свој пуни потенцијал;
- особа која је свесна других људи, пажљива према њима и која реагује на људе, идеје и догађаје;
- особа која у неизвесним ситуацијама наступа сигурно, која толерише двосмислености;
- особа која је у исто време ученик.

Под овим се подразумева да наставник има општи концепт о циљу који треба да оствари; свест о важности и величини свог задатка; да има поверења у своје ја и да непрестано трага за новим, тј. да учи.

Битне особине креативног наставника јесу ведрина, добро расположење, хумор, ентузијазам и креативан став према животу, тј. одступање од стереотипа и шаблона и усмереност ка новом, оригиналном, духовитом, прогресивном. То значи да креативан наставник треба да буде лично опредељен за креативну наставу, да добро познаје не само језик и књижевност него и природу креативног процеса и стратегију креативне наставе.

Размишљајући о сложености руковођења људским бићима, Иво Андрић у својим *Знаковима поред пушта* каже:

„Онај који хоће да влада или који је стицајем околности доведен у положај да мора да влада над људима и људским вредностима морао би да зна и разуме још више, да осећа ... које су мере и границе људскога духа и тела, шта све жив човек може да помисли, каже и учини под притиском многоструких нагона који у њему не престају да се смењују од рођења до смрти...”

Великим уметницима треба веровати, јер су загледи у живот и говоре о дубљим истинама. Дакле, важно је до тананости упознавати свој посао. У свету се данас (нпр. професор Л. Ланда) успешно ради на развоју интуиције. Она се разлаже на тзв. алго-хеуристичке секвенце путем задатака развоја. На сваком часу наставник би могао добро одабраним питањима и задацима да утиче на развој личности ученика, његових мисаоних и стваралачких способности и стицање одређених знања и навика. То ће најбоље постићи ако је креативан.

МОДЕРАН УЏБЕНИК

Новија истраживања одбацила су традиционални уџбеник као складиште застарелих знања, али и програмирани уџбеник због ограничених домета. Истраживачи се залажу за средње решење – радни уџбеник, који ће упућивати на критичко мишљење, истраживање и стваралаштво; у коме ће бити простора за подвлачење, бележење, допуњавање, бирање, упоређивање, решавање проблема, као

⁸ Мајл, нав. дело, 171.

и за надоградњу. Да би се ово испунило, текст савременог уџбеника треба да садржи методичке механизме у облику радних налога, питања, задатака, вежбања и упутстава за самостални рад, те да тако подстиче креативну делатност.

ГОВОРНА КУЛТУРА

МЕСТО У НАСТАВИ

Ако бисмо тражили најлепшу мисао о говору, можда би то била она Платонова: „Мелодијом и ритмом говора дубље од свега продире се у најскривеније кутке људске душе и њу говор најсилније обузима.“ Моћ говора позната је и у народу, па се каже да *реч јоре ђосече од сабље*; да се *као мелем на рану ђривија*; да *леја реч ђвоздена враџа ошвара*; да неко *лејо ђовори ко да ђолуб ђуче* или *ко да бисер броји*, а за онога ко лепо говори постоји и израз *злаџоусџ*. И стари Грци, који су високо узнели говорништво, кажу: *Текао је ђовор слађи од меда* (Хомер о Нестору).

Насупрот томе, у нашим школским програмима и уџбеницима⁹ говорна култура је на последњем месту, док је у наставној пракси, најблаже речено, запустена.

Наравно, последице тога су разумљиве: заврше се основне, средње и високе школе, а да се не овлада добрим говором, што се јасно види свуда – од улице до скупштинске говорнице. Чак је и у норме понашања ушло правило да људима смета неодговарајућа кравата, али не и некултура говора.

Један од разлога за такво стање јесте то што је у историји већине владајућих режима, који иначе кроје школске програме, било много важније да имају добре слушаће и послушнике него слободоумне и веште говорнике. У једном нашем приручнику то и пише. На питање зашто у школама немамо науку о говорништву каже се да нам „нису потребне говорџије ... митингаши, политички фразери, глагољиви фишкали ... који ће реторским финтама да обмањују светину.“¹⁰ По чему то адвокат, мајстор, лекар, милиционер или неко други не треба да зна лепо да говори? Лекар би, на пример, често могао боље да лечи речима него лековима.

Други разлог лежи у схватању да је за говорну културу довољно познавати грама-тичке норме и књижевност, што није тачно, као што пракса код нас и доказује.

ПЕРИОД МУТАЦИЈЕ

У почетку се и код девојчица и код дечака запажа извесна пискутавост у гласу, а затим се појављује већа разуђеност тонова. О томе треба пажљиво разговарати са ученицима и усмерити их ка неговању тонских вредности гласа у складу с променама.

ВЕЖБЕ ГЛАСНОГ ЧИТАЊА

Оне су такође корисне у говорној култури, посебно при стваралачком приступу, кад ученике подстичемо да се у погодне текстове (нпр. дијалошке) уживе и да их при читању надахну својим доживљајем. Треба тежити томе да се вештина читања савлада тако да ученик може понекад слободно гледати према публици и одмерено

⁹ У средњошколском уџбенику Ж. Станојчића, Љ. Поповића, С. Мицића *Савремени српскохрватски језик и култура изражавања* (Београд – Нови Сад 1989) реторика и говор помињу се тек и само на 417. и 418. страни, мада уџбеник има 435 страна. Из новог издања те књиге култура изражавања је искључена.

¹⁰ Стјепо Тежак, *Говорне вјежбе*, Школска књига, Загреб 1990, 143.

гестикулирати. Текст се у припреми може, као и писани говор, означити знацима за паузе, за повишено или за снижено казивање, брзину изговора и сл.

УЧЕЊЕ И ГОВОРЕЊЕ ОДЛОМАКА НАПАМЕТ

За то су посебно погодни драмски текстови. На тај начин вежбају се изговор, глас и памћење, а онда, што је најважније, улази се у ток мисли и осећања и од добрих писаца се учи како се покрећу срџба, самилост, како се даје савет или размишља у дилеми. Таквих одломака, посебно добрих, има нпр. у *Горском вијенцу*. Учећи се логици размишљања и закључивања, ученици памте лепе говорне фигуре, нове речи и zgodне изреке, које могу у добрим приликама употребити као цитате.

Простор за креативност ученика постоји у избору текста, казивању, коришћењу афоризама и др.

АФОРИЗМИ

Говорење и тумачење афоризама може бити вишеструко корисна вежба. Ученици се прво припремају, затим један говори, док други прате и тумаче. Наводимо неке примере:

Гневан човек отвара уста, а затвара очи.

Деца налазе све у нечему, а људи ништа у свачему.

Неки ђоразу човеку више користи од највећих ђобеда.

Правда држи земљу и ђрадове, а нејравда руши оба двоје.

РЕЦИТОВАЊЕ

Часови рецитовања могу бити права светковина речи, али и велика шанса за стваралаштво ученика, јер подстичу изражајно казивање и интензивније мисли и емоције.

У оквиру припреме треба заједно са ученицима бирати стихове који су бисери наше и светске литературе, а затим упутити ученике у нека правила доброг рецитовања, на пример: уживети се у текст; природно, топло и спонтано казивати и тако се понашати; правилно и јасно изговарати гласове и речи; речи бојити и наглашавати према садржају који изражавају; водити рачуна о томе да се брзина и јачина изговора прилагоде значењу; слушати и анализирати снимак доброг рецитовања; заједнички проучавати стихове итд.

КРЕАТИВНО РЕШАВАЊЕ КОНФЛИКАТА

Свакодневно смо сведоци конфликта типа: „Ти си рекао, а ја сам мислио да си ти мислио...” Од мале варнице избија ватра. Психологија каже да споразумевање најчешће блокирају изрази који имају форму захтева, који искључују могућност избора и они који етикетирају, тј. квалификују и пресуђују без суђења.

Због тога је важно: 1. да се у комуникацији јасно искажу потребе, али не као захтеви, него као молбе или жеље; 2. да се изостављају изрази који искључују избор, на пример: *морам, мораш, обавезно, треба*; 3. да се изостављају негативне, али и позитивне квалификације: *ти си оваква, ти си онакав* – јер због њих заборављамо на то да морамо да будемо пажљиви према другима. Вежбама у стилу *ја-ђорука* и сличним вежбама инсистира се на томе да се свако суочи са самим собом, са својим жељама и осећањима, да их препозна и да види да ли је у њима можда узрок конфликта.

Дакле, мисао треба усмерити прво према себи и према ономе што можемо код себе изменити.

На пример: Два дечака не могу да се договоре шта ће да играју, фудбал или кошарку, па један каже: „Ти си себичан, увек хоћеш да буде по твојој.“

Шта се догодило после тога? Да ли би било боље да је, на пример, рекао: „Милане, мени се данас стварно не игра фудбал. Како ћемо да се договоримо?“

Или: Једна девојчица је чула да је њена другарица нешто лоше причала о њој, па каже: „Како си могла да будеш тако безобразна и да измислиш оно о мени...? Нећу више да се дружим с тобом кад си таква лажљивица.“

Шта би било да је уместо тога рекла: „Милице, стварно ми је било тешко кад сам чула да си испричала оно о мени. Да ли је то тачно? Због чега си то урадила?“

Дакле, врло је важно почети од „ја ...“, осећам се ...“ и обратити се саговорнику по имену, чиме му показујемо да га уважавамо као личност, што је први услов споразумевања.

Или: Замисли да гледаш ТВ, а брат дође и без речи промени канал. Како је добро, а како није добро тада разговарати?

Или: Друг те назива погрдним именом. Шта ћеш му рећи? (Нпр: „Марко, не волим кад ме неко тако назива. Шта није у реду?“)

Или: Петар те је гурнуо. Шта ћеш му казати? (Нпр: „Петре, љути ме кад ме неко гурне. Молим те, престани.“)

Или: Треба нешто да измолиш од својих родитеља (Нпр: излазак, куповину нечега и сл.). Који би начин по теби био успешан?

Или: Ситуација понекад може да се развије од ситнице до великог проблема ако се на време не стане (ово може бити забавна вежба). Нпр: Лоше си шутнуо лопту и промашио чист гол. Саиграч ти прилази:

– Идиоте, зашто не пазиш?!

– Ко је идиот?

– Ти, ко да си ћорав, не видиш лопту!

– А ти си, будало, прошли пут сто пута промашио!

– Ко је будала...?

(Следе оштрије речи, псовке, гурање и обојица бивају удаљени из игре.)

Како би било боље разговарати?

Смислите још неки сличан, духовит пример.

– Или: Замислите једну породицу. Жена запосленом мужу каже: „Не треба да проводиш толико времена на послу.“ Или, још горе: „Будала си што толико остајеш на послу.“

Шта ће се догодити?

Муж љутито гунђа: „Видећу. Тешко да ће нешто моћи да се учини.“ Можда ће скратити време проведено на послу, али ће вероватно дуже остати у кафани, на утакмици и сл. Жена ће, наравно, беснети.

Међутим, да ли би било боље да је рекла другачије? Вероватно је требало прво да размисли о себи и запита се шта то она жели, да процени реалне могућности, па да каже: „Мирко, наша деца и ја бисмо волели да ти, ако можеш, бар два пута недељно дођеш раније с посла и provedеш послеподне с нама.“

Конфликт у малој мери понекад може да има и позитивно дејство, нпр. сукоб мишљења о књизи и сл. Тада може да мобилише, да отвори позитивно ривалство мисли, да изроди нове идеје. Али чести конфликти сужавају свест и доводе до сукоба.

Зато је златно правило говорне комуникације: *ићи до разумевања илази од разумевања самој себе.*

ПОСЛОВНИ РАЗГОВОР

Ученици су често у ситуацији да у школи воде пословне разговоре с разредним старешином, наставницима, директором. Осим тога, ту прилику имају и на пијаци, у пошти, на железничкој станици, у трговини и др. Могу разговарати с представницима других одељења о заједничкој екскурзији, посети, такмичењу.

У оквиру припреме за разговор треба утврдити шта се жели постићи, који су предлози, разлози, аргументи, услови, могућности. Важно је у разговору поштовати нека правила, нпр. да ли тон треба да буде озбиљан или духовит. Требало би да покушамо да избегнемо иронију, срџбу, заједљивост, вређање, изазивање, нетрпељивост, неискреност, дволичност. Уместо тога, треба изразити поштовање према саговорнику, ослонљавати га по имену, заинтересовати се за његове проблеме и жеље, па им поћи у сусрет. Треба покушати да његове проблеме сагледамо својим очима и да у заједничком решавању проблема видимо и његов интерес.

РЕКРЕАТИВАН РАЗГОВОР

То је слободно, лепршаво, присно, лако, племенито ћаскање ради дружења. Може се разговарати о филму, догађајима у школи, књигама, моди, историји, позоришту, сликарству, спорту, техници, науци, политици, забави итд. Треба избегавати неугодне теме које би могле да повреде нечија осећања или уверења.

Приликом оваквих разговора добро је увести цитате, досетке, доживљаје, примере, шале, пословице. Тему не треба мењати све док се не осети потреба за тим (не ваља скакати с теме на тему). Није добро говорити о ономе што је свима добро познато. Не треба инсистирати на убеђивању других у нешто.

Добро је унапред најавити тему, нпр: о актуелном филму, телевизијској емисији, одиграној утакмици и сл. Наставник може да усмерава разговор и да пази на правила понашања: да тема одговара свим учесницима, да се поштује личност саговорника, да у разговору буде података о ономе о чему се говори, да се одмерено говори и да се саговорник пажљиво слуша.

ИНТЕРВЈУ

Може бити атрактивна вежба јер има драж игре. Интервју може бити стваран (ученик интервјуише наставника, грађанина, глумца, ћака), а може бити и замишљен: један ученик у улози новинара, други у улози спортисте и сл. Било би корисно да ученици прочитају неки добар интервју или да га одслушају на радију и сл. Приликом интервјуа треба водити рачуна о држању, изговору, форми питања и одговора, теми разговора. Најважније је изабрати занимљивог саговорника, занимљиву тему и припремити добра питања.

На часу се може радити у паровима: једни ће бити у улози новинара, други у улози познатог глумца, књижевника, јунака из прича, спортисте. Ученицима се може предложити да се, на пример, за десет минута припреме за интервју. Нека скицирају питања и одговоре. Ту активност може да прати и жири сачињен од ученика, који ће да процењује успешност.

Једна врста интервјуа је тзв. *психолошки* интервју: уместо одговора, саговорник „враћа лопту“, тј. пита онога који интервјуише шта он мисли, зашто се нешто

догодило, шта је тада мислио, како је поступио, да ли мисли да је тако било добро, како би то сада учинио итд.

УСМЕНА ДРАМАТИЗАЦИЈА

Глума је за децу игра и изазов за стваралаштво. Драмски текстови могу се учити и изводити по улогама. Могу се драматизовати и неки прозни одломци или се на основу сижеа могу смишљати игре – скечеви.

Узећемо, на пример, одломак из комедије *Сумњиво лице* Бранислава Нушића (одломак се у неким читанкама појављује под називом *Како јосифовин Жика дели њравду*). Поделићемо се у групе. Свака група нека изабере режисера, глумце и др. Нека свако у групи пажљиво прочита своју улогу, а то значи: да се уживи у лик, да замишља и дочара његове мисли, осећања, говор, покрете, израз лица. Док читате текст и проучавате улогу, важно је да бележите своја запажања. Све то треба да прати и усмерава режисер. Он је вођа групе.

Након припреме ученици на импровизованој сцени изводе одломак, помажући се текстом из уџбеника. Улоге могу припремити и код куће, као домаћи задатак, користећи сличне костиме и одређене елементе декора, а затим могу наступити пред разредом. Ако их наставник у томе охрабри и подстакне да са што више маште и слободе у стварању приступе припремању и извођењу дела, резултати могу бити врло лепи.

Погодно је драматизовати и одломке из приповетке, романа, бајке, басне, анегдоте, а ученици се могу подстицати да импровизују говорне ситуације на основу неког сижеа.

РАСПРАВА ИЛИ ДЕБАТА

То је велика шанса за стваралачку активност, јер тражи размишљање, трагање за подацима, упоређивање, доказивање. Теме могу бити различите:

- Може се расправљати о вредностима неког филма, позоришне представе, о књижевном проблему (нпр: Да ли је Ана Карењина трагичан лик). Том приликом се прво постави теза (отвори проблем), затим се ради на доказивању, тј. решавању и на крају се налази најбоље решење, тј. доказује се или одбацује постављена теза.

- Може се расправљати о свакидашњим проблемима: становању, одевању, здравој исхрани, помагању животињама, уређењу животне средине (постави се проблем, нижу се могућности решавања, предлаже се најприхватљивије решење).

- Могу да упоређују: *Сумњиво лице* и *Ревизора*; живот у граду и на селу и сл. За расправу је важно изабрати занимљив проблем и добро се припремити. Посебно је важно служити се аргументима, цитатима, чињеницама. Наравно, у свему треба неговати етику расправе, као и у другим говорним облицима (критику треба прихватити с достојанством и избегавати одговоре који иритирају).

Наставник је у улози водитеља расправе, а ту улогу може имати и ученик. Најбоље су оне расправе за које се унапред утврди теза и у којима се ученици поделе (у групе, парове и сл.) тако да једни бране тезу, а да је други, уз аргументе, оспоравају. На пример: да ли је праведно бити лукав? (у млађим разредима, после басне *Гавран и лисица*); да ли је Вронски крив за Анину трагедију?; да ли би Ана и Вронски били срећни да их је друштво прихватило?; да ли је Бановић Страхиња стварно опростио својој супрузи или је тако поступио због нечег другог?

ПРЕПРИЧАВАЊЕ

Басне и краће приче с дијалозима погодне су за вежбе препричавања, посебно у млађим разредима основне школе. Том приликом треба што пре престати с дословним препричавањем и почети с креативним размишљањем. На пример:

- Направи план приповетке у форми теза, па је по том плану препричај.
- Направи план препричавања у форми значајних речи, па, користећи план, препричај приповетку.
- Припреми се да ову приповетку препричаш што краће – у три-четири реченице.
- Препричај ову причу тако да у препричавање унесеш детаље којих нема, нпр. описе јунака, разговоре, неке нове доживљаје; промени ток радње; заврши приповетку на други начин; измисли догађај који се могао догодити пре или после; премести приповетку у неку далеку будућност и сл.
- Препричај ову приповетку тако што ћеш почети од најзначајнијег догађаја; од краја приповедања; ретроспективно, на основу сећања јунака и сл.
- Замисли да приповетку *Први џуш с оцем на јушрење* Лазе К. Лазаревића као сопствени доживљај причају отац, мајка, слуга или дечак. Како би то изгледало? Препричај приповетку из угла неког од њих.

ПРИЧАЊЕ

То је, изнад свега, стваралачки чин. Због тога је важно створити погодну климу и подстаћи машту, сећање, асоцијације. Занимљиво причање наставника, читање уметничког текста, филм, слика, музика и сл. могу послужити као подстицај. Треба скренути пажњу на то да занимљиво причање мора да има динамику (а не од Кулина бана, као кад срески шпијун Алекса Жуњић у *Сумњивом лицу* прича нестрпљивој публици). Добро причање има све квалитете доброг говора: боја гласа, осећајност, дикција, гест, мимика и др.

Наводимо примере разноврсних вежби причања:

1. Припреми се да испричаш **ЈЕДАН СВОЈ ДОЖИВЉАЈ**, нпр. *Како сам се обрадовао* (или уплашио, изненадио). Размисли и направи план. Изабери речи које ће ти помоћи да испричаш нешто о томе због чега си се обрадовао (успех, поклон, оздрављење, путовање, откриће, сусрет с драгом особом); речи којима се описује осећање радости (пријатна језа, узбуђење, топлина, раздраганост); као и речи којима се изражавају последице радости (смех, скакање, сијање лица, сјај у очима) и др.
2. Погледајте пажљиво ову **СЛИКУ** (или **НИЗ СЛИКА**). О чему она говори? На основу ове слике (низа слика) покушајте да смислите занимљиву причу. Можете понешто и да измислите.
3. **ЗАМИСЛИ ДА СИ ПИЛОТ** (или спортиста, научник, морнар на броду). Испричај занимљив доживљај с овог посла. Претходно направи скицу по којој ћеш причати.
4. **САСЛУШАЈТЕ СЛЕДЕЋИ ДОГАЂАЈ**. У аутобусу је била необична гужва кад је ушла девојка плаве косе везане у реп. У гужви је окренула главу лево-десно и неке путнике закачила косом по лицу. Због тога је дошло до негодовања, добацивања. У аутобусу је било много путника, који су, сваки на свој начин, **РАЗЛИЧИТИМ СТИЛОМ**, о томе причали својим укућанима или пријатељима. Поделићемо улоге, па ћете овај догађај испричати као да сте у улози: новинара, сељанке с пијаце, милиционара, пензионера, мангупа, пијанца, боема, детета, сликара, глумца, занатлије, војника итд.

5. Покушај да на ХУМОРИСТИЧАН НАЧИН испричаш нешто о следећој теми: *Између два школска звона* (На часу биологије; Први пут на бициклу; На пијаци; Вашар је био...) и сл. За шаливо причање важна је поента, а она се постиже необичним поређењем или необичним обртом који треба да изненади. Увек су најбоље шале на сопствени рачун.

6. Можда знате игру ПРИЧА С ПРЕПРЕКАМА. Тајна игре јесте у томе да један ученик започне причу, други убаци неку реч, а затим први ученик наставља причу тако што дату реч уклапа у наредну реченицу. Пример: Дошао сам у парк да се прошетам. ВОЗ. Док сам корачао, у даљини се чула тутњава воза. ОБЛАК. У том тренутку над градом се надвио велики тамни облак...

7. Ево ЗАПОЧЕТОГ ПРИЧАЊА: Нека чудна светлост пробудила ме је те ноћи. Пришао сам прозору и стао задивљен... – Настави даље.

– Укључио сам времеплов и нашао се у 2100. години...

8. Ево ЗАВРШЕТКА ЈЕДНЕ ПРИЧЕ: Још увек се надам: опет ћу га видети. Покушај да измислиш причу која би имала овакав завршетак.

9. ОСМИСЛИ ПРИЧУ НА ОСНОВУ ЗАДАТИХ РЕЧИ: дечак, птица, мраз, шума.

10. На необичан начин ЗАВРШИ ЗАПОЧЕТЕ РЕЧЕНИЦЕ. Наставник или ученик почиње, а остали реагују брзо, спонтано, према тренутној асоцијацији:

Када бих... Сањао сам...

Волим... Мрзим...

Не слажем се... Бојим се...

Да сам... Сумњам...

Зато...

11. ПОСТАВИ ШТО ВИШЕ НЕОБИЧНИХ ПИТАЊА о свећи¹¹ (о сунцу, о школи итд.).

12. ИЗМИСЛИ ШТО ВИШЕ РОБОТА С НЕОБИЧНИМ ФУНКЦИЈАМА (робот који одлази у куповину, подводни робот, робот ленштина, робот који лети).

13. ИЗМИСЛИ ШТО ВИШЕ ДУХОВИТИХ НАСЛОВА ЗА НАВЕДЕНУ ПРИЧУ.

14. ИЗМИСЛИ ШТО ВИШЕ ОДГОВОРА НА ЈЕДНУ ЗАМИШЉЕНУ СИТУАЦИЈУ. Шта би било када би људи изгубили жељу да заједнички живе и када би почели да живе сами? Шта би било када би биљке на земљи почеле да говоре? Шта би било када би људи изгубили моћ гледања? Шта би било када би људи постали двоструко виши него што су сада?

15. ЗАМИСЛИ ДА СИ кап воде (пахуљица, цвет, заборављена лутка, изгубљена лопта у шуми). Шта би све могао да доживиш? Испричај причу о томе.

16. Играћемо ПРИЧУ ШТАФЕТУ. Један ученик почиње причу у једној или две реченице. Други треба да је настави, али тако да она има одређени смисао итд.

17. Играћемо игру ПОКВАРЕНИ ТЕЛЕФОН. Из учионице ће изаћи пет ђака. Ја ћу осталима у одељењу испричати кратку причу. Један од вас треба да изађе и да причу коју сте чули шапатом исприча једном од оне петорице ђака који су изашли, он треба да је исприча другом, други трећем итд. Онда, један по један, она петорица улазе и причају сваки своју верзију приче. Разлике су обично велике, што може бити занимљиво.

18. Замисли да си новинар и да имаш три минута за свој ТВ КОМЕНТАР. Изабери тему која је важна за слушаоце у одељењу, испричај је и пренеси поруку.

19. Постоје РАЗНИ ТИПОВИ ПРИПОВЕДАЊА. Данас ћемо једну кратку причу покушати да испричамо на тринаест различитих начина. Свако од вас ће извући

¹¹ Мехмед Дураковић, *Развијање стваралачких способности у проблемско-креативној настави*, Пула 1985, 100.

листић на ком ће бити написано упутство о томе који тип приповедања треба употребити: причање у трећем лицу прошлог времена (Догодило му се); у трећем лицу садашњег времена (Догађа му се); у првом лицу прошлог времена (Догодило ми се...); у првом лицу садашњег времена (Догађа ми се...); прича у дијалогу (– Петре! – О, здраво, Свето!); прича у облику унакрсних питања и одговора (Откуд знате? Где сте се упознали?), у облику писма, дневника, унутрашњег монолога; прича у којој неколико лица, у првом лицу, о истом догађају приповеда на различите начине; прича помоћу докумената (комбинација одломака из дневника, вести, радио-извештаја, рачуна, чекова, потврда, молби, записа и др.).

20. ПОСМАТРАЈ ОВУ СЛИКУ из уџбеника. Потруди се да је замислиш, да уђеш у њу, да је доживиш и да испричаш нешто о томе како је доживљаваш. Причај као да се налазиш у самој слици, међу њеним детаљима, као да их додирујеш и осећаш. Шта би било када би ова слика оживела? О чему би причали њени ликови?

ДАВАЊЕ ПРЕДЛОГА

У животу се често нађемо у ситуацији да предлажемо нешто на скуповима. Од начина на који говоримо умногоме зависи да ли ће се предлог усвојити. За предлог се каже да је говор у малом, а за говор да је сажети предлог.

Потпун предлог обично има три дела: 1. шта је проблем (*Зайпазио сам шо и шо*), 2. његови узроци или последице (*Због шоа се догађа... Узроци су...*) и 3. предлог решавања (*За шо предлагем...*).

Размислите о једном проблему и спремите се да дате свој предлог. Важно је да размислите: да ли постоји потреба за њим, да ли је изводљив, да ли је користан и да ли је бољи од других. Не морате формулисати предлог у три дела, можете га скратити само на трећи део: *Предлажем да...*

Било би добро да предлог буде занимљив и да се изговори искрено и са осећањем.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Важно је да ученици вежбају да постављају питања и дају одговоре у вези с неком темом. Питање треба да буде јасно формулисано и добронамерно. Приликом одговарања, добро је поновити питање, изнети додатне чињенице, мислити на све слушаоце (да ли их питање интересује, могу ли га схватити) и у одговору сачувати достојанство.

У неким случајевима се на постављено питање може узвратити питањем: *А шта ви мислите о шоме?*

Ако треба, можете рећи да о томе нисте довољно обавештени.

НАЈАВА НАСТУПА

Приликом представљања говорника могу се догодити различите ствари: понекад га похвале до неба, па му је непријатно; некад га понизе; некад се деси да му погрешно представе тему или да му неправилно изговоре име итд.

За најаву се треба припремити: сазнати тачан назив предавања – тему, њену важност, име и презиме говорника, његову функцију и најважнија достигнућа. Добро је представити га следећим редоследом: 1. тема, 2. важност теме, 3. говорник. На крају се гласно и разговетно каже његово име.

Ђаци би могли да одлуче кога би желели да позову у госте, а да затим припреме најаву. Ово је прилика да се избегну шаблони типа: *велика ми је част, с њосебним*

задовољством и да се смисли нешто оригиналније. То мора да буде кратко речено, без разметљивости. Треба уважити говорника. Уместо да му кажемо како смо срећни због тога што је дошао, боље је да му то искрено покажемо. При крају представљања добро је поменути нешто занимљиво, а онда застати, рећи име говорника, поново застати, па онда мало наглашеније рећи презиме. Док се име изговара, окренути смо ка публици, а након тога окрећемо се говорнику.

ЗДРАВИЦЕ И ПОЗДРАВНИ ГОВОРИ

Поздравни говори држе се приликом дочека значајног посетиоца; као одговор на добродошлицу; приликом избора, предаје и примања поклона, награда, диплома. Циљ поздравних говора јесте да се покаже искрена захвалност, унесе пријатна атмосфера и оптимизам. Одликују их китњасте речи, емоционални изрази у којима не треба претеривати, већ искрено и одмерено говорити.¹²

Поздравни говор садржи следеће елементе: у чије име се говор одржава; име и презиме, функцију и заслуге личности која се поздравља (треба водити рачуна о томе да се изнесу похвалне, а не спорне ствари). Завршна реченица треба да пренесе захвалност, честитке и да пожели добро.

Сличног стила су и здравице. У нашем народу оне представљају леп обичај. Многе народне здравице имају уметничке домете. Здравница домаћину или госту на слави, свадби, рођендану и сличним свечаностима представља морални чин, који може да улепша и охрабри.

Предложите ђацима да припреме по једну краћу здравицу и да је прилагоде садашњем тренутку. Треба да буде сликовита, осећајна, састављена од пробраних, складних речи и лепих реченица, да изрази једно осећање, захвалност и честитку.

Здравница се држи стојећи, с чашом у руци, без коришћења бележака.

ИНФОРМАТИВАН ГОВОР

Пошто су ученици од седмог разреда основне школе до четвртог разреда средње школе довољно зрели, вежбе информативних говора треба организовати на основу тема које сами одаберу.

Избор теме: Изабери нешто што си доживео, о чему радо причаш, своја размишљања и уверења, под условом да ће то бити интересантно за слушаоце; нешто што је у вези с њиховим животом, послом, образовањем; нешто што је актуелно, око чега постоје сукоби мишљења и што одговара њиховим образовним могућностима.

Питања се могу односити на различите области: књига, глума, мода, слика, музика, спорт, техника, необичан доживљај, хоби и разонода, проблеми младих, детињство, васпитање, школски живот, планинарство, здравље, историја, правда, поштење, новинарство, фантастика и др.

Говор треба припремити да не би било, како каже Ж. Ж. Русо, као код љубавног писма – почиње се а да се не зна о чему ће се говорити и завршава а да се не зна шта је речено.

У почетку ученици могу написати говор у целини, а затим га изложити, гледајући повремено у текст. У другој фази праве писане скице и на основу њих излажу.

Говор не треба учити наизуст, јер делује суво, механички, речи долазе из главе, а не из срца. Као млад, Винстон Черчил писао је и памтио своје говоре. Једног дана, док је држао говор у парламенту, застао је као укопан, поновио последњу реченицу,

¹² Да не буде као у филму *Ко то тамо пева*: „Драги стриче, умро си при крају свога живота...”

збунио се, па је, уплашен, прекинуо. После тога никада више није учио говоре напамет.

Ако су нам идеје јасне, након краћег искуства, речи долазе саме, „природно и несвесно, попут дисања“¹³ – каже Карнеги.

Одреди обим шеме – најбоље је узети једну мисао, јер више мисли одузима снагу.

Када почнете да размишљате о теми, забележите све идеје, прикупите доста података (своја знања, литературу, бројке, цитате, разговоре, писма, ТВ и др.) да бисте на крају, као ботаничари, милион примерака, тј. података, свели на неколико. Добро је податке писати на посебним листићима (тзв. фишама).

Поред главне идеје, изабери најважније мисли и податке који ће је подржати, па све поређај логичким редом.

Добро је знати како се користе *структуре* говора, али је за говорника најважније креативно прилагођавање – некад ће почети без увода, некад од закључка, као што је у животу: када мостова нема или нам је свима до шетње – ми обилазимо, а када кућа гори – онда се и кроз прозор скаче.

Уобичајена структура говора је следећа: увод (представљање говорника и теме), задаци (јасно и једноставно истицање питања о којима ће се расправљати), класификација (главни делови излагања), нарација (изношење чињеничног материјала), тврђење (доказују се претходно изнете чињенице), побијање (одбацују се супротна мишљења), закључак (истицање значаја садржаја, рекапитулација, порука).

Прављење скице (подсетника). Основне идеје треба укратко записати, и то по следећем плану: 1. шта је проблем; 2. који су узроци проблема; 3. која решења предлагам (разлози, аргументи, предности). То би изгледало овако: Овога часа желим да говорим о ... из два разлога. Први разлог је... Други разлог... Да закључимо... Или овако: Питање на које желим да вам скренем пажњу је следеће... Конкретно ... затим ... осим тога... Три су основна разлога: први ... други ... трећи... Да закључимо...

I *Увод*. Треба да буде кратак, да привуче пажњу, успостави контакт, задобије поверење слушалаца и да створи повољну психолошку климу.

Постоје три начина ословљавања приликом обраћања: 1. одавање почести (поштовања): поштоване госпође, господо, другови, колеге, уважена господо, цењени господине; 2. ласкање: драга браћо, мили суграђани; 3. карактерисање збора: тужни зборе.

Приликом ословљавања треба водити рачуна о редоследу по функцији: *Господо професори, господо студенти!; Господине председниче, Ваша светлости, господо учитељи!*

У уводу треба избегавати стереотипе: *Као што је мој претходник рекао...*; не треба почињати извињењем, а неукусно је бавити се собом, изузев понеке шале на свој рачун. Најбоље је излагати умерено, лагано и пристojно.

Лепо је почети неким примером, доживљајем, податком, истицањем циља, питањем које ће скренути пажњу, досетком, фразом. Може и поетски, као што је Перикле почео у говору којим је ожалио младиће које је куга покосила:

„Ова је година изгубила своје пролеће.“¹⁴

Уводне реченице треба да буду кратке и свима јасне.

¹³ Дејл Карнеги, *Како савладавати говорно умијеће...*, Загреб 1982, 32.

¹⁴ Бранислав Нушић, *Решорика*, Београд 1934, 54.

II *Израћање*. Основни циљ јесте да се изнесе и развије мисао која је предмет беседа, а да се затим постављена мисао и докаже. Приликом доказивања треба ићи од слабијих ка јачим доказима. Користити податке, поређења, цитате, постављати питања и давати одговоре, користити антитеме (*Каг већ није ... онда шим йре ...*), дилеме (*или ћемо ... или ово ...*). Римски филозоф Сенека саветовао је: „Дугачак је пут кроз придики, кратак и јак кроз примере.“

Приликом излагања треба водити рачуна и о интересу слушалаца. Важно је саосећати с њима и остварити замишљени дијалог.

III *Закључак*. У закључку се кратким и јасним реченицама наводе најјаче мисли. Треба бити усмерен на разум, машту и интересе слушалаца да би се добила њихова сагласност. Закључак обично садржи кратку рекапитулацију проблема, указивање на перспективе и завршну реченицу која треба да буде позив на прихватање идеја говорника.

Водите рачуна о томе да не направите грешку коју је описао један ирски политичар: *Прво им кажише шта ћеће им рећи, затим што рецише, а онда им рецише шта сће им рекли.*¹⁵

Говорни стил. Времена су се променила. Данас слушалац жели да му се обраћате природно, као у разговору, само мало гласније и одлучније. Зато је добро да се, приликом вежби, одаберу једна или две особе које седе у публици и да се замисли разговор с њима: они питају, ви одговарате. Ако говоримо себи у браду, онда слушаоци гледају кроз прозор.

Ипак, и данас прихватамо поделу говорног стила коју су предложили стари Грци: *једноставан* (за доказивање), *умерен* (за допадање), *узвишен* (за узбуђење).

Треба тежити мелодичности речи и избегавати нагомилавање сличних: *шаг Тадија...* (исти гласови); *он се већ сам свећ шот досећи* (једносложне речи). Избегавати двосмислена значења (*Боље бићи но не бићи*), неприкладне речи (*смандрља, ојаучи, нашоциља*), грубе речи (*бићанџа, цукела*), конвенционалне (*језјровише мисли*), аугментативе и деминутиве итд.

Шала има велику моћ. У једном трену може да отклони мржњу или љутњу. Познат је случај групе младића који су за ручком погрдно говорили о краљу Пиру. На суду се нису могли оправдати, али је један од њих рекао краљу: „Још да флаша није била празна, ми бисмо те били убили.“ То је натерало краља на смех, љутња је нестала и ослобођени су.

Шалу у говору треба неговати, посебно добронамерну шалу. Уз то, посебну привлачност шали даје озбиљност у говорниковом држању.

Лош говорник обично има следеће карактеристике: разметљивост, склоност вербалној гимнастици, употреба предугих речи и реченица; често је плачеван, беживотан, склон прорицању, мисли да све зна, а слушаоце игнорише; говори себи у браду, гледа у под, стидљив је, плаши се да га публика не чује, извињава се, брбљив је, често просипа безвредне речи.

Како говорити? Дејл Карнеги саветује: „Усправите се у пуној висини, гледајте слушаоце право у очи и почните да говорите самопоуздано, као да вам је сваки од присутних дужан новац.“¹⁶

¹⁵ Карнеги, *нав. дело*, 189.

¹⁶ Карнеги, *нав. дело*, 37.

У говору истражи поштовање према слушаоцима; настој да се поистоветиш с њима, да их позовеш на сарадњу, јер сваки човек жели љубав и поштовање. Нећеш успети ако их вређаш и нападаш, јер се повређен човек грчевито држи својих уверења. Да бисмо изазвали емоције код других људи, морамо и сами да их осетимо, дакле, да говоримо искрено, из срца.

Ако је говор највећи божји дар, највећа моћ и лепота човекова, онда му такво место треба дати и у животу и у настави.

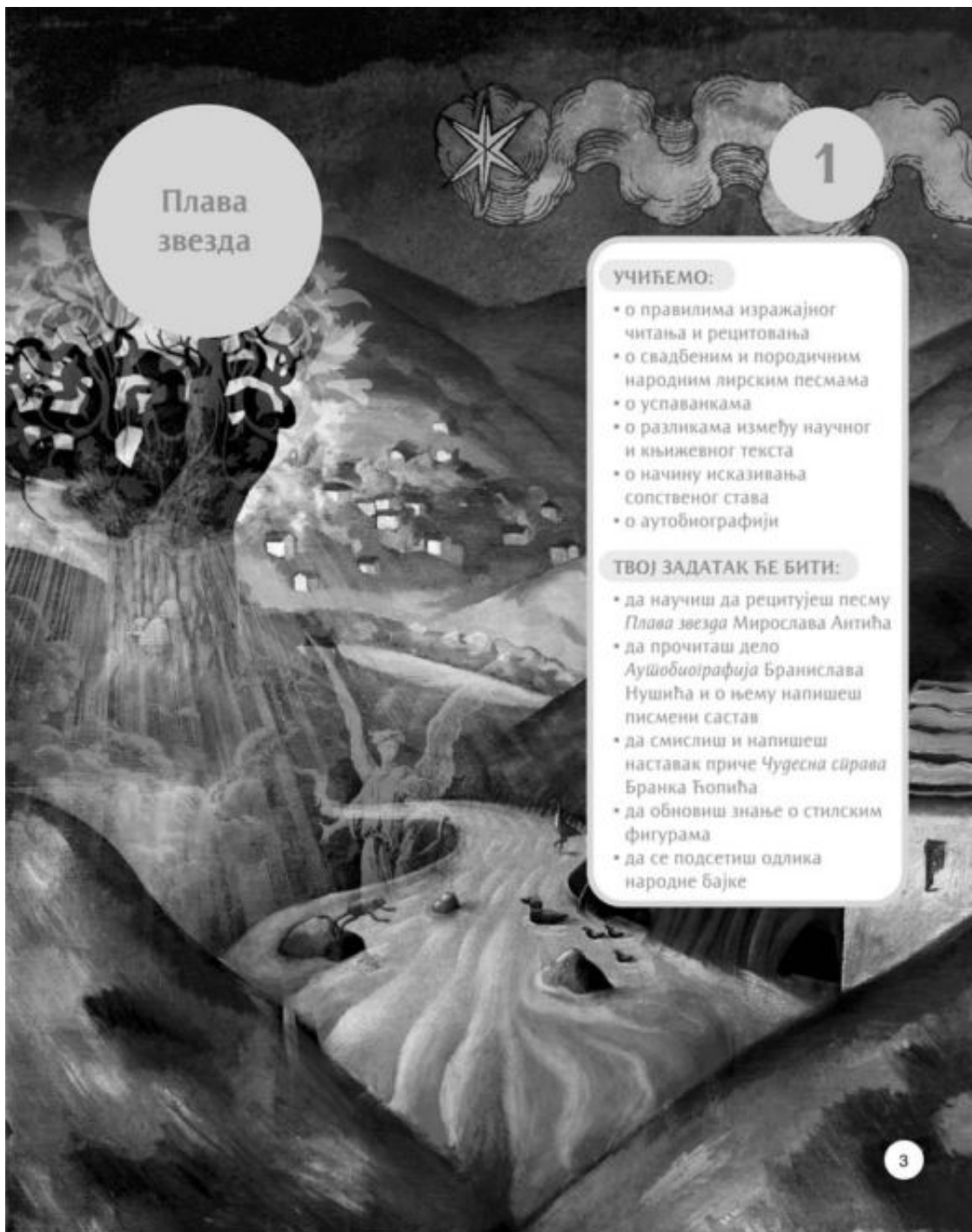
Решења ребуса из Граматике:

стр. 7	зуб, нос, пут; зидар, писмен; пуноглавац
стр. 12	Ако коза лаже, рог не лаже.
стр. 18	голупче, хлебчић, зупци
стр. 20	дуг, дужан; око, очи; ухо, уши
стр. 21	Знање је највеће имање. Колико људи, толико ћуди.
стр. 30	Ја одлучујем. Свако има право на свој став.
стр. 32	љубав; другарство
стр. 55	Ако будем вежбао, научићу скијање.
стр. 64	локализми; жаргон
стр. 65	измишљен; орибан
стр. 72	одмаче; падосмо
стр. 89	рибај, рибао бих, рибан

ПЛАНОВИ НАСТАВНИХ ЈЕДИНИЦА ПО ТЕМАМА И НАПОМЕНЕ О ОРГАНИЗАЦИЈИ ЧАСОВА

Годишњи број часова: 144

ПРВА ТЕМА: ПЛАВА ЗВЕЗДА



Плава звезда

1

УЧИЋЕМО:

- о правилима изражајног читања и рецитовања
- о свадбеним и породичним народним лирским песмама
- о успаванкама
- о разликама између научног и књижевног текста
- о начину исказивања сопственог става
- о аутобиографији

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ:

- да научиш да рецитијеш песму *Плава звезда* Мирослава Антића
- да прочиташ дело *Аутобиографија* Бранислава Нушића и о њему напишеш писмени састав
- да смислиш и напишеш наставак приче *Чудесна сирава* Бранка Ћопића
- да обновиш знање о стилским фигурама
- да се подсетиш одлика народне бајке

3

Укупан број часова: 27

ПЛАН НАСТАВНИХ ЈЕДИНИЦА

1. Упознавање с програмом и *Чишанком*; Обрада песме *Плава звезда* Мирослава Антића (*Чишанка*, стр. 3–5)
2. *Плава звезда* – вежбе рецитовања (*Чишанка*, стр. 4–5)
3. Упознавање с *Грамашиком*. Зашто учимо граматику. (*Грамашика*, стр. 3–4)
4. Обрада народне бајке *Мала вила* (*Чишанка*, стр. 6–8)
5. *Мала вила* – анализа текста (*Чишанка*, стр. 6–8)
6. *Лейа реч њоводена враћа ошвара* – утврђивање градива из граматике за пети разред (*Грамашика*, стр. 5)
7. Свадбене народне лирске песме – обрада (*Чишанка*, стр. 9–10)
8. *Живош и обичаји народа српског*, Вук Караџић – обрада (*Чишанка*, стр. 11–12)
9. Грађење (творба) речи (*Грамашика*, стр. 6–7)
10. *Аутобиографија* Бранислава Нушића – обрада (*Чишанка*, стр. 13–16)
11. Анализа одломка из *Аутобиографије* (*Чишанка*, стр. 13–16)
12. Грађење именица, глагола и придева (*Грамашика*, стр. 8–9)
13. Породичне народне лирске песме – обрада (*Чишанка*, стр. 17–18)
14. Успаванке – обрада (*Чишанка*, стр. 19–20)
15. Говорна вежба: *Мој први говор* (*Грамашика*, стр. 10–11)
16. *Гласови српског језика; Вежбе за правилан изговор гласова* (*Грамашика*, стр. 12–13)
17. Анализа домаћег задатка: писмени састав (*Грамашика*, стр. 14)
18. Обрада текста *Чудесна сјава* Бранка Ћопића (*Чишанка*, стр. 21–23)
19. Анализа текста *Чудесна сјава*. Резиме прве теме: *Сетти се шта смо научили* (*Чишанка*, стр. 21–24)
20. Први писмени задатак
21. *Подела суиласника*. Обнављање градива (*Грамашика*, стр. 15–16)
- 22–23. Анализа и исправка првог писменог задатка
24. Домаћа лектира: *Аутобиографија* Бранислава Нушића (усмено)
25. Домаћа лектира: *Аутобиографија* Бранислава Нушића (писмено)
26. Прва контролна вежба (*Грамашика*, стр. 82–83)
27. Анализа прве контролне вежбе (*Грамашика*, стр. 82–83)

НАПОМЕНЕ О ОРГАНИЗАЦИЈИ ЧАСОВА

1. Упознавање с програмом и *Чишанком*; Обрада песме *Плава звезда* *Мирослава Антића* (*Чишанка*, стр. 3–5)

У уводном делу часа наставник истиче значај који настава српског језика има у развоју личности ученика. Затим упознаје ученике с уџбеницима, *Чишанком* и *Грамаџицом*. Води се разговор о структури *Чишанке*, о начину коришћења текстова, резимеа (који се налазе на крају сваког поглавља), задатака, речника, лексикона књижевних појмова; о коришћењу упутстава за читање, рецитовање и писање, коришћењу индекса појмова и др. Истичу се задаци који су у вези с читањем домаће лектире и вођењем дневника читања. Важно је да постоји позитивна атмосфера и да се ученици охрабре за овај вид наставе. Важно је да наставник истакне принципе на којима би ваљало инсистирати на сваком часу: истраживачки рад, стваралаштво, критичко мишљење, толеранција према грешкама и према странпутицама у размишљању и др.

Напомена:

Веома је важно да ученици добију распоред наставних јединица да би знали када се користи *Чишанка*, а када *Грамаџика*, да не би сваког дана носили обе књиге. Осим тога, познавање распореда омогућава ученицима боље планирање сопственог рада.

Обраду песме *Плава звезда* можемо започети разговором о значењу латинске пословице *Преко џрња до звезда* (*Per aspera ad astra*).

- Шта све може да значи реч *звезда* у овој изреци?
- Која пренесена значења има реч *џрње*?

Када наставник прочита песму, са ученицима започиње разговор о њиховом доживљају:

- О каквој је звезди реч у овој песми?
- Зашто је звезда плава?

У наставку часа ученици читају и проучавају песму, а затим следи припрема за разговор на основу питања која су дата на 5. страни *Чишанке* (15 минута).

Након самосталног рада следи разговор о песми према наведеним задацима. Заједно са ученицима треба прочитати цитате који су дати на 5. страни, а затим разговарати о њима.

Пре израде домаћег задатка ученицима треба скренути пажњу на упутство за изражајно читање и рецитовање које се налази на крају *Чишанке*. Оно им може помоћи да се квалитетније припреме за рецитовање песме.

2. *Плава звезда* – вежбе рецитовања (*Чишанка*, стр. 4–5)

У уводном делу часа треба подсетити ученике на правила о изражајном читању и рецитовању. Час се може организовати у облику мале приредбе, која би имала своје водитеље и жири за оцењивање рецитатора. Ученици наступају, а жири се изјашњава о квалитету њиховог наступа. Ученицима који имају тешкоће у понављању текста напамет треба дозволити да прочитају или одрецитују само један део песме.

3. Упознавање с *Грамаџиком*. Зашто учимо граматiku (*Грамаџика*, стр. 3–4)

Да би се ученици мање плашили граматике, час би ваљало започети причом о Агати Кристи, једној од највећих светских списатељица крими романа, и о Бори Станковићу, једном од највећих српских писаца. Због недовољног знања граматике и правописа, оба књижевника имала су великих проблема, али су упркос томе, њихова дела веома популарна. Свако од нас имао је прилику да слуша неки леп говор, али када онај који држи говор направи грешку у падежу или неку сличну грешку, то нам најчешће засмета и поквари нам утисак.

Грамаџика је наука о језику, о његовим законима и правилима и може много да нам помогне у усавршавању лепог говора и писања, као и у бољем споразумевању с људима.

Упознати ученике са структуром *Грамаџике* за 6. разред: теме, задаци у оквиру сваке теме, упутство за припрему говора, контролне вежбе, индекс појмова и др.

У наставку часа ученици самостално раде на задацима који су дати на 3. страни *Грамаџике* (10 минута). Потом се читају и коментаришу њихови радови.

Затим се проучава текст на 4. страни *Грамаџике*. Анализом записа о речима Иве Андрића подстичемо ученике да обрађају пажњу на говор људи, да трагају за dobrim речима и да богате своје речнике. Од ученика тражимо да запишу неке речи које су чули у разговору, а које су им биле занимљиве. За овај задатак треба им омогућити 5 минута самосталног рада. До краја часа треба читати и коментарисати оно што су ученици записали.

4. Обрада народне бајке *Мала вила* (*Чиџанка* стр. 6–8)

У уводном делу часа води се разговор о одликама народних бајки. Ученици говоре о ономе што знају у вези с народним веровањем о вилама.

– У којим се бајкама помињу виле?

– Како народ описује виле?

– Које моћи имају виле?

Наставник чита бајку, а затим следи краћи разговор:

– Зашто је мала вила постајала све већа и већа?

– Због чега је нестала мала вила?

Ученици раде на читању и истраживању текста на основу задатака који су дати у обојеном пољу на 8. страни *Чиџанке* (15 минута). До краја часа се води разговор о тексту на основу наведених питањима.

5. *Мала вила* – анализа текста (*Чиџанка*, стр. 6–8)

На почетку часа неколико ученика гласно чита текст бајке (сваки ученик по један део).

Ученици самостално раде на преосталим задацима који су дати на 8. страни *Чиџанке* (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови радови.

6. *Лейа реч њоводена враџа ошвара* – утврђивање градива из граматике за пети разред (*Грамаџика*, стр. 5)

У уводном делу часа разговарамо о значењу ове народне пословице и о народним пословицама које се односе на говор. На основу задатка који је дат на 5. страни *Грамаџике* ученици треба да напишу речи које воле и које не воле да чују (5 минута).

Након читања радова и дискусије о њима разговарамо о томе колику моћ имају речи, о осећањима и мислима које оне изазивају у нама, о последицама које имају изговорене речи.

Следи самосталан рад ученика на решавању граматичке укрштенице на истој страни *Грамаџике*. На тај начин они обнављају садржаје из граматике за 5. разред. Самостални рад траје 15 минута, а затим се до краја часа проверава тачност њихових задатака и систематизују се знања из претходног разреда.

7. Свадбене народне лирске песме – обрада (*Чиџанка*, стр. 9–10)

У првом делу часа наставник скреће пажњу ученика на значај обичаја у животу људи и народа. Објашњава им како су у народу свадбени обичаји одувек били важни. Они су праћени песмом, игром и обредима, који су славили срећан живот младенаца, здравље и богатство нове породице. Тражи се од ученика да испричају нешто о свадбеним народним обичајима који су им занимљиви. Добро је у овом делу часа прочитати и Вуков запис о лепоти језика народних песама који је дат на 10. страни *Чиџанке*.

У наставку часа наставник чита песме, а затим следи краћи разговор:

- Које су песничке слике оставиле највећи утисак на вас?
- Да ли сте запазили неке речи и изразе које нисте разумели?
- Да ли сте уочили неке речи и изразе који су необични и леви?

У другом делу часа ученици самостално читају и истражују наведене песме на основу задатака који су дати на 10. страни *Чиџанке* (15 минута). Могу радити индивидуално или у паровима.

До краја часа води се разговор о резултатима њиховог истраживања, а затим се изводи закључак о свадбеним народним песмама и о значају народне лирике.

8. Живот и обичаји народа српског, Вук Караџић – обрада (*Чиџанка*, стр. 11–12)

Час почиње краћим излагањем наставника о раду Вука Караџића на проучавању и описивању живота и обичаја српског народа у времену у коме је он живео. Српски народ је у то време подизао буне и устанке ради ослобођења од турског ропства. У ослобођене крајеве српска власт уводила је нова правила понашања и нове законе. Вукови записи представљају драгоценост сведочанство о животу нашег народа.

Наставник чита одломак из *Чиџанке* који је дат на 11. страни, а затим следи краћи разговор:

- Који вам подаци у овом тексту изгледају необично?
- Шта мислите о правима жена у Вуково доба?
- Шта је чинила нова српска власт да би побољшала права жена?

У наставку часа ученици самостално раде на истраживању текста према задацима који су дати на 12. страни *Чиџанке* (15 минута). До краја часа са ученицима се води разговор о задатим питањима. Посебну пажњу наставник посвећује увођењу ученика у исказивање сопственог става о проблему о ком се дискутовало. Користећи постојећу шему, ученици вежбају исказивање и образлагање сопственог става.

9. Грађење (творба) речи (*Грамаџика*, стр. 6–7)

На почетку часа наставник чита текст *Пуш*. Заједно са ученицима тумаче се непознате или мање познате речи и скреће се пажња на проблем грађења (творбе) речи.

Потом се у оквиру фронталног рада изводе закључци о простим, изведеним и сложеним речима.

У другом делу часа проучава се преглед грађења речи (на 7. страни). Следи самостални рад ученика на писању краћег текста под насловом *Град* (6. страна) и на допуњавању прегледа грађења речи на 7. страни (15 минута).

До краја часа читају се и коментаришу задаци ученика и систематизује се знање о грађењу речи.

10. Ауџобиографија Бранислава Нушића – обрада (*Чишанка*, стр. 13–16)

Час почињемо питањима о значењу појмова *биографија* и *ауџобиографија*. Подсећамо ученике на хумористичне текстове Бранислава Нушића и на одломак из *Ауџобиографије* који су обрађивали у претходним разредима (*Прва љубав*).

Наставник чита одломак из *Чишанке*, а затим следи краћи разговор са ученицима:

Који вам је детаљ у тексту био најзанимљивији? Зашто?

У наставку часа ученици самостално истражују текст помоћу задатака који се налазе у тонираном пољу на 15. страни *Чишанке* (20 минута). Након тога, на основу задатих питања, разговара се о тексту.

11. Анализа одломка из *Ауџобиографије* (*Чишанка*, стр. 13–16)

У првом делу часа неколико ученика чита одломке текста. Разговара се о аутору, Браниславу Нушићу.

Следи самостални рад ученика на задацима који су дати на 15. и 16. страни *Чишанке* (15 минута).

До краја часа читају се и коментаришу одговори ученика и утврђује се знање о начинима грађења хумора у причи.

12. Грађење именица, глагола и придева (*Грамашика*, стр. 8–9)

У уводном делу часа обнављају се знања о грађењу речи која су објашњена на претходном часу граматике. Наставник даје преглед правила о грађењу именица, користећи први део прегледа који је дат на 8. страни *Грамашике*.

Следи самостални рад ученика на смишљању нових примера за грађење именица на основу задатака који су дати на 8. страни *Грамашике* (10 минута). Након тога неколико ученика чита своје радове и о њима се води краћи разговор.

Други део часа почиње читањем одломка из књиге *Знакови поред уша* Иве Андрића (*Грамашика*, стр. 9). Разговара се о основној поруци овог одломка и изводе се закључци о грађењу придева и глагола на основу прегледа који је дат на истој страни *Грамашике*.

До краја часа ученици самостално раде на решавању граматичке укрштенице (10 минута). Затим се проверава тачност решене укрштенице и утврђује се градиво о грађењу (творби) речи.

13. Породичне народне лирске песме – обрада (*Чишанка*, стр. 17–18)

Час може почети подсећањем на народну песму *Двије сеје браћа не имале* и на оно што се у претходним разредима учило о породичним лирским песмама. Наставник чита народне лирске песме са 17. стране *Чишанке*. Објашњава основне чињенице које се односе на народне обичаје у вези са жаљењем за изгубљеним члановима породице.

Након провере знања о садржају текста и непознатим речима ученици самостално раде задатке на 18. страни *Чишанке* (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови радови и изводи се закључак о породичним народним лирским песмама.

14. Успаванке – обрада (*Чишанка*, стр. 19–20)

У уводном делу часа води се разговор о значају обичаја уопште и о обичају певања песама малој деци при успављивању. Подсећамо ученике на успаванке које су обрађене у претходним разредима.

Наставник чита песме са 19. стране *Чишанке*, проверава разумевање њиховог садржаја и дефинише појам успаванке на основу текста који се налази на истој страни.

У другом делу часа ученици самостално раде на задацима са 20. стране *Чишанке* (припрема за анализу и одговори на питања) уз истраживачко читање текстова успаванки (20 минута).

До краја часа читају се и коментаришу њихови одговори и систематизује се знање о породичним народним лирским песмама и успаванкама.

Посебну пажњу треба обратити на читање критичког текста Васка Попе, који треба да послужи за увођење ученика у књижевну критику, у њено тумачење и аргументовање. Полазећи од схватања да је добра књижевна критика поезија вредности, то јест да књижевна критика треба да буде не само аргументовано тумачење књижевног дела него и узлет духа и речи раван вредности књижевног дела, наставник подстиче ученике да о ономе што је лепо говоре на леп начин.

15. Говорна вежба: *Мој први говор* (*Грамашика*, стр. 10–11)

У првом делу часа наставник истиче значај културе говора, затим подсећа ученике на знања о говору која су стекли у претходном разреду. Наставник затим може, у слободној верзији, прочитати или одрецитовати говор *О прешкама*, који се налази на 10. страни *Грамашике*.

У другом делу часа наставник упућује ученике у начин израде скице говора, а затим ученици самостално раде скицу свог говора на 11. страни *Грамашике* (10 минута). До краја часа ученици, користећи своју скицу, говоре пред одељењем, а затим се о њиховим говорима води краћа расправа.

Важно је да ученици вежбају говорење без читања реченица, тј. да користе само подсетник, који треба да их упути у редослед излагања и проблеме о којима ће говорити. За ово је неопходна учионица у којој влада опуштена атмосфера и толеранција у односу на различите начине говорења. Није добро критиковати сваку грешку коју ученици направе. Боље је сачекати да ученик заврши говор, а онда похвалити само добре стране и охрабрити га.

16. Гласови српској језика. Вежбе за правилан изговор гласова (*Грамашика*, стр. 12–13)

Наставник посвећује први део часа краћем излагању о гласовима српског језика и њиховој подели на самогласнике и сугласнике. Упућује ученике у правила о подели речи на слоге.

Следи самостални рад ученика на задацима који су дати на 12. страни *Грамашике* (10 минута), а онда се проверава тачност онога што су урадили.

У другом делу часа наставник истиче важност правилног и лепог изговора и значаја мелодије реченице. Ученици се потом припремају за вежбање правилног

изговора гласова, речи и реченица на основу задатака који су дати на 13. страни *Грамаџике* (10 минута). До краја часа вежба се правилан изговор уз помоћ датих задатака и примера које су ученици сами смислили.

За домаћи задатак ученике прво подсетити на правила израде писаног састава и упутити их у задатак на 14. страни *Грамаџике*.

17. Анализа домаћег задатка: писмени састав (*Грамаџика*, стр. 14)

Час почињемо летимичним прегледом радова ученика и краћим коментарима.

До краја часа ученици читају своје радове и о њима се води разговор. Извести закључак о редоследу поступака у планирању и изради писаног састава.

18. Чудесна сйрава Бранка Ћопића – обрада текста (*Чиџанка*, стр. 21–23)

У уводном разговору наставник подсећа ученике на текстове Бранка Ћопића које су читали у претходним разредима. Наставник истиче да је Бранко Ћопић често писао о свом детињству, а нарочито о свом деди Раду. Бранко је остао без оца у раном детињству, па му је деда Раде био велики извор доброте, љубави и сигурности.

Наставник чита текст *Чудесна сйрава*, а затим проверава како су га ученици разумели:

Зашто се прича зове *Чудесна сйрава*?

Зашто је деда Раде сматрао сат чудесним?

Какви су односи између побратима у овој причи?

У другом делу часа ученици самостално читају текст приче и припремају се за разговор на основу једног дела задатака који су дати на 23. страни *Чиџанке* (20 минута). До краја часа, на основу истих задатака, води се разговор о тексту.

19. Анализа текста *Чудесна сйрава*. Резиме прве теме: *Сејџи се шйџа смо научили* (*Чиџанка*, стр. 21–24)

У првом делу часа неколико ученика по деловима изражајно чита текст приповетке, текст анегдоте о Бранку Ћопићу и запис о писцу.

У другом делу часа ученици самостално решавају преостале задатке на 23. страни *Чиџанке* (10 минута). Након разговора о задацима обнавља се градиво о народној књижевности према табели која је дата на 24. страни.

20. Први писмени задатак

У уводном делу часа наставник укратко подсећа ученике на правила и процес израде писменог задатка: анализа теме, одређивање њеног тежишта, посматрање, уочавање и избор грађе, распоређивање појединости, елементи композиције.

Добро је да наставник понуди три теме за израду писменог задатка и да се о њиховом значењу поразговара. Такође је важно да наставник подстакне ученике да задатке пишу својим стилем, онако како осећају.

Треба обезбедити такве услове да ученици током највећег дела часа раде у миру, да их за то време ништа не прекида, не пожуре и сл.

21. Подела сујласника. Обнављање градива (*Грамаџика*, стр. 15–16)

Час почиње обнављањем градива о гласовима српског језика и подели гласова на самогласнике и сугласнике.

Наставник затим излаже градиво о подели сугласника на основу прегледа који је дат на 15. страни *Граматике*.

У другом делу часа води се разговор о вишезначности речи (*Граматика*, стр. 15) и систематизује се градиво из граматике на основу прегледа који је дат на 16. страни *Граматике*.

22–23. Анализа и исправка првог писменог задатка

У првом делу првог часа исправке наставник саопштава општи утисак о успешности урађених задатка. Указује на типичне грешке. Све ђаке (индивидуално и разред у целини) упућује у то како треба да раде на усавршавању писмености.

Важно је да индивидуалним коментарима о задацима наставник охрабри сваког ученика и објасни му у ком правцу треба да ради како би усавршио своју писменост и пронашао сопствени израз.

Најбољи примери задатака или делова задатака читају се и коментаришу.

На другом часу ученици пишу исправку писменог задатка.

24. Домаћа лектира: Ауџобиографија Бранислава Нушића (усмено)

Час почињемо провером спремности ученика (ко је прочитао дело у целини, ко га није прочитао и сл.).

У првом делу часа можемо поделити ученике по групама (од три до пет ученика). За сваку групу треба утврдити задатке, на пример:

1. Кратак садржај дела. Упутити ученике у то да на различите начине износе кратак садржај, на пример: обрнутим редоследом, у облику наслова поглавља, у облику резимеа и др.

2. Ликови у делу. Облици хумористичног у стварању ликова.

3. Хумористична места у делу и начин грађења хумора.

Свака група добије по један од наведених задатака и припрема се за усмено излагање (15 минута).

До краја часа групе усмено излажу по задатим темама и о њима се води разговор.

На крају часа утврђује се домаћи задатак – израда писаног састава о делу. Тај задатак ће ученици урадити по групама, према већ утврђеном распореду задатака. Наиме, свака група заједнички пише само један састав о једној од наведених тема.

25. Домаћа лектира: Ауџобиографија Бранислава Нушића (писмено)

Час почињемо летимичним прегледом групних радова ученика. Након тога ученици читају радове и о њима се води дискусија.

На крају часа изводи се закључак о прочитаном делу и ученицима се задаје да прочитају следећу књигу домаће лектуре (*Мој дека је био шрешња* Анђеле Нанети).

26. Прва контролна вежба (*Граматика*, стр. 82–83)

Објаснити ученицима да летимично погледају све задатке и да прво решавају оне који им се чине лакшим.

Следи самостални рад ученика на изради контролних задатака.

Напомена:

Не треба бринути због тога што ће ученици можда код куће погледати садржај наредног контролног задатка. У том случају, они ће додатно вежбати и утврђивати потребна знања, што је веома корисно.

Пре почетка контролне вежбе наставник треба да провери да ученици нису унапред уписали решења задатака у своје контролне вежбе.

27. Анализа прве контролне вежбе (Граматика, стр. 82–83)

У уводном делу часа наставник износи укупну оцену о успешности контролне вежбе. Указује на типичне грешке.

У другом делу часа ученици у паровима раде на исправци контролних задатака.

Добро је да наставник инсистира на самооцењивању ученика како би они у самокритичком осврту сагледали у чему су добри, а на чему убудуће треба више да раде. Због тога је корисно да ученици контролне вежбе прегледају у паровима, под надзором наставника.

Дакле, наставник води поступак прегледања и оцењивања. Ученици у паровима раде на прегледању и уписивању поена; затим сабирају поене и на основу упутства које се налази на почетку вежби извлаче закључну оцену.

ДРУГА ТЕМА: НАЈДУБЉЕ РЕЧИ



Најдубље
речи

2

УЧИЋЕМО:

- о томе шта је резиме
- о научнопопуларном тексту
- о коришћењу Веновог дијаграма у представљању сличности и разлика
- о томе шта је строфа и које врсте строфа постоје према броју стихова од којих су сачињени
- о ритму, темпу и интонацији у поезији
- о стрипу

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ:

- да напишеш резиме приче *Вања* Антона Павловича Чехова
- да вежбаш образлагање свог става о одређеном питању
- да са друговима из одељења направиш листу права, одговорности и порука за себе и друге
- да прочиташ роман *Мој дека је био шрешиња* и да о њему напишеш писани састав

25

Укупан број часова: 28

ПЛАН НАСТАВНИХ ЈЕДИНИЦА

28. Упознавање с темом и задацима. Обрада 41. песме из *Градинара* Р. Тагоре (*Чишанка*, 25–27)
29. Једначење суласника по звучности (*Грамашика*, стр. 17–18)
30. Анализа домаћег задатка: дневник (*Грамашика*, стр. 19)
31. Обрада приповетке Вања А. П. Чехова (*Чишанка*, стр. 28–31)
32. Анализа приповетке Вања (*Чишанка*, стр. 28–31)
33. Анализа домаћег задатка: *Мој сав* (*Чишанка*, стр. 32)
34. Палашизација (*Грамашика*, стр. 20–21)
35. Обрада текста *Формула за самопоуздање* (*Чишанка*, стр. 33–34)
36. Писмена вежба: оглас (*Грамашика*, стр. 22)
37. Обрада текста *Поруке које шаљем себи* (*Чишанка*, стр. 35–36)
38. Сибиларизација (*Грамашика*, стр. 23)
39. Писмена вежба: реклама (*Грамашика*, стр. 24)
40. Јошовање (*Грамашика*, стр. 25–26)
41. Обрада текста *Буре* Исидоре Секулић (*Чишанка*, стр. 37–38)
42. Писмена вежба: вест (*Грамашика*, стр. 27)
43. Једначење суласника по месту изговора (*Грамашика*, стр. 28–29)
44. Обрада песме *Бреза* Сергеја Јесењина (*Чишанка*, стр. 39–40)
45. Анализа домаћег задатка: новински чланак (*Грамашика*, стр. 30)
46. Други писмени задатак
47. Обрада песме *Свети Сава* Војислава Илића (*Чишанка*, стр. 41–42)
48. Обрада одломка из романа *Мој дека је био шрешња* Анђеле Нанети (*Чишанка*, стр. 43–46)
49. *Мој дека је био шрешња* – анализа текста и стрипа. Систематизација (*Чишанка*, стр. 41–48)
- 50–51. Анализа и исправка другог писменог задатка
52. *Нејошјано* А. Обнављање градива (*Грамашика*, стр. 31–32)
53. *Промена* Л у О. *Сети се шта смо научили* (*Грамашика*, стр. 33–34)
54. Друга контролна вежба (*Грамашика*, стр. 84–85)
55. Анализа друге контролне вежбе (*Грамашика*, стр. 84–85). Преглед *Дневника чишања*

НАПОМЕНЕ О ОРГАНИЗАЦИЈИ ЧАСОВА

28. Упознавање с темом и задацима; обрада 41. песме из *Градинара* Р. Тагоре (*Чишанка*, 25–27)

Након упознавања ученика с темом наставник укратко говори о лику и делу писца Р. Тагоре. Посебно истиче осећајност и мудрост његове поезије. Добро је објаснити ученицима значење речи *градина* (место где се гаји цвеће) и *градинар* (особа која у градини гаји цвеће), као и могућа шира значења ових речи.

Наставник чита 41. песму из *Градинара*, а затим следи краћи разговор о тексту:

За чим све песник чезне?

Зашто се боји да каже најдубље речи?

У другом делу часа ученици самостално читају и истражују текст, користећи задатке који су дати на 27. страни *Чишанке* (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу радови ученика. Том приликом добро је скренути пажњу на критичку мисао Војислава Ђурића о Тагориној поезији. Подстицати ученике да објасне и образложе ову мисао.

29. Једначење суласника по звучности (*Грамашика*, стр. 17–18)

У уводном делу часа, у оквиру друге теме, упознајемо ученике са задацима из граматике.

На примеру прве строфе Змајеве песме *Врабац и мачка* уочавамо појаву гласовних промена до којих долази због потребе за лакшим изговором гласова и речи. Дефинишемо једначење сугласника по звучности, наводимо примере и изузетке, а затим ученици самостално раде на задацима који су дати на 18. страни *Грамашике* (15 минута).

До краја часа читају се и коментаришу радови ученика и изводи се закључак о једначењу сугласника по звучности.

Подсећамо ученике на појам дневника као облика писаног састава о коме су учили у претходном разреду. Објашњавамо ученицима да у оквиру домаћег задатка опишу један свој доживљај у облику дневничког записа (према примеру који је дат на 19. страни *Грамашике*).

30. Анализа домаћег задатка: дневник (*Грамашика*, стр. 19)

Час почињемо летимичним прегледом радова ученика и краћим коментарима.

До краја часа ученици читају своје радове и о њима се води разговор. Извести закључак о дневнику као облику писаног састава и о дневнику као облику књижевног дела.

31. Обрада приповетке *Вања* А. П. Чехова (*Чишанка*, стр. 28–31)

Час почињемо подсећањем ученика на причу *Шала* А. П. Чехова, коју су обрађивали у петом разреду. Указујемо на карактеристике Чехова као писца: сажетост, осећајност, стална напетост, лепота детаља и др. Подсећамо ученике на савете које је Чехов давао писцима: *да речима буде тесно, а мислима широко* и др.

Наставник чита текст, а затим следи краћи разговор:

Зашто је Вања желео да се врати код деде?

Који су разлози због којих Вања није могао да се врати у село?

Следи самостални рад ученика на истраживачком читању текста и припрема за разговор на основу задатака који су дати на 30. страни *Чишанке* (20 минута).

До краја часа води се разговор о овом књижевном делу уз помоћ задатака и питања које су ученици припремали.

32. Анализа приповетке *Вања* (*Чишанка*, стр. 28–31)

У првом делу часа неколико ученика чита изабране одломке из приповетке *Вања*. Затим ученици самостално раде на питањима и задацима који су дати на 31. страни *Чишанке*.

У другом делу часа ученици читају своје радове и о њима се води разговор.

На крају часа изводи се закључак о карактеристикама Чеховљевог приповедања на основу наведених ставова књижевних критичара, који су дати на 31. страни *Чишанке*.

Том приликом задаје се и домаћи задатак: да ученици искажу и образложе свој став о животу сиромашне деце у Русији (о чему се говори у овој приповеци) уз помоћ табеле која је дата на 32. страни *Чишанке*. Напомињемо им да се приликом израде домаћег задатка помогну табелом која је дата на 12. страни *Чишанке*.

33. Анализа домаћег задатка: *Мој став* (*Чишанка*, стр. 32)

Час почињемо летимичним прегледом радова ученика и краћим коментарима.

До краја часа ученици читају своје радове и о њима се води разговор. Извести закључак о редоследу поступака у формулисању и образлагању свога става.

34. Палатализација (*Грамашика*, стр. 20–21)

У уводном делу часа подсећамо ученике на појам гласовних промена до којих долази због неопходности да лакше изговарамо речи. На основу уводног дијалога који је дат на 20. страни *Грамашике* утврђујемо правила палатализације, примере и изузетке.

У другом делу часа ученици самостално раде на задацима који су дати на 21. страни *Грамашике* (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови радови и изводи се закључак о палатализацији.

35. Обрада текста *Формула за самопоуздање* (*Чишанка*, стр. 33–34)

Час почињемо разговором на основу предложених питања која претходе тексту на 33. страни *Чишанке*. Наставник затим чита текст и дефинише књижевни појам *научнојоуларни шексџ*.

У другом делу часа ученици истраживачки читају текст и припремају се за разговор уз помоћ задатака на 34. страни *Чишанке* (15 минута). До краја часа ученици читају своје радове и о њима се води дискусија.

36. Писмена вежба: оглас (*Грамашика*, стр. 22)

Час почињемо разговором о потреби за огласима, као и о начинима и принципима њиховог формулисања.

Следи самостални рад ученика на писању огласа на 22. страни *Грамашике* (20 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови радови.

37. Обрада текста *Поруке које шаљем себи* (Чишанка, стр. 35–36)

У уводном делу часа наставник води разговор са ученицима на основу предложених питања која претходе тексту.

Наставник чита текст на 35. страни *Чишанке* и започиње разговор:

Зашто је важно да добре поруке шаљемо сами себи?

Зашто је важно да и другима шаљемо добре поруке?

У другом делу часа ученици самостално читају текст и раде на питањима и задацима који су у вези с текстом на 36. страни *Чишанке* (20 минута). До краја часа читају се и коментаришу радови ученика.

38. Сибиларизација (Грамашика, стр. 23)

У уводном разговору, на примеру дијалога који се налази на почетку 23. стране *Грамашике*, уочавамо гласовну појаву – сибиларизацију.

Затим дефинишемо гласовну промену и наводимо примере и изузетке. Све ово може се организовати у фронталном раду са ученицима, заједничким читањем текста из уџбеника.

У другом делу часа ученици самостално раде на задацима који се налазе на истој страни *Грамашике* (15 минута). Након тога читају се и коментаришу њихови одговори и изводи се закључак о сибиларизацији.

39. Писмена вежба: реклама (Грамашика, стр. 24)

Час почињемо разговором о томе шта је реклама, због чега је реклама важна и истичемо нека правила која су важна за састављање добре рекламе: сажетост, духовитост, изненађење и др.

У другом делу часа ученици самостално раде на задацима који су дати на 24. страни *Грамашике* (20 минута).

До краја часа читају се и коментаришу радови ученика.

40. Јошовање (Грамашика, стр. 25–26)

Овај час можете започети у фронталном раду на уводном тексту који се налази на 25. страни *Грамашике*. У једној реченици из приче *Седам јрушова* уочавамо гласовну промену јотовање.

Потом се изводи дефиниција, наводе се примери и изузеци ове гласовне промене.

У оквиру фронталног рада могу се завршити започете табеле с примерима јотовања на 25. страни *Грамашике*.

У другом делу часа ученици самостално раде на задацима на 26. страни *Грамашике* (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови одговори.

41. Обрада текста *Буре Исидоре Секулић* (Чишанка, стр. 37–38)

Час почињемо уводним разговором на основу питања која претходе тексту у *Чишанци*. Подсећамо ученике на текстове Исидоре Секулић које су имали прилике да читају у претходним разредима.

Наставник чита текст и започиње разговор о њему:

Због чега се у почетку девојчица плашила скривања у бурету?

Због чега је девојчица заволела да проводи време у бурету?

Зашто је човеку потребно место за маштање?

У другом делу часа ученици самостално читају текст и припремају се за одговоре и анализу текста према задацима на 38. страни *Чишанке* (20 минута). До краја часа води се разговор о наведеним задацима и одговорима ученика.

42. Писмена вежба: вест (Грамаџика, стр. 27)

Час почињемо разговором о томе шта је вест и на која питања свака вест треба да одговори.

Следи читање вести *Велика џуча* из *Грамаџике* и дискусија о томе да ли је ова вест дала одговор на сва важна питања. Ученици затим самостално раде на писању једне смешне или озбиљне вести и на решавању задатака који су дати на 27. страни *Грамаџике* (20 минута).

До краја часа читају се и коментаришу радови ученика.

43. Једначење сугласника по месту изговора (Грамаџика, стр. 28–29)

Час почињемо обнављањем градива које се односи на обрађене гласовне промене. На примеру текста *Није – нејо* уочавамо и дефинишемо гласовну промену једначење сугласника по месту изговора; наводимо примере и изузетке.

У другом делу часа ученици самостално раде задатке на 28. страни (последњи задатак) и 29. страни *Грамаџике* (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови одговори.

44. Обрада песме *Бреза* Сергеја Јесењина (*Чишанка*, стр. 39–40)

У уводном делу часа треба најавити великог руског и светског песника Сергеја Јесењина, кога су прославили, пре свега, његове нежне и осећајне песме о животу на селу и песме о природи. Могу се прочитати и делови из његових сећања на детињство који су дати на 40. страни *Чишанке*.

Наставник чита песму *Бреза*, а затим следи краћи разговор:

Које сте детаље у песми запазили?

Које речи у песми говоре о тишини и миру у природи?

Које су боје наглашене у песничкој слици?

Следи самостално читање песме и припрема за разговор на основу задатака који су дати на 40. страни *Чишанке* (15 минута). До краја часа разговара се о песми и о тексту који говори о детињству Сергеја Јесењина.

На крају часа утврђује се домаћи задатак на 30. страни *Грамаџике*: ученици би требало самостално да прочитају пример наведеног новинског чланка *Ја одлучујем*, као и објашњење главних одлика новинског чланка.

На основу тога ученици пишу свој новински чланак о неком проблему или догађају.

45. Анализа домаћег задатка: новински чланак (Грамаџика, стр. 30)

Час почињемо летимичним прегледом радова ученика и краћим коментарима.

До краја часа ученици читају своје радове и о њима се води разговор. Извести закључак о редоследу поступака и правилима у писању новинског чланка.

46. Други писмени задатак

У уводном делу часа наставник укратко подсећа ученике на правила и процес израде писменог задатка: анализа теме, одређивање њеног тежишта, посматрање, уочавање и избор грађе, распоређивање појединости, елементи композиције.

Добро је да наставник понуди три теме за израду писменог задатка и да се о њиховом значењу поразговара. Такође је важно да наставник подстакне ученике да задатке пишу својим стилем, онако како осећају.

Водити рачуна о томе да ученици раде у миру, да их за то време ништа не прекида, не пожурјује и сл.

47. Обрада песме *Свети Сава Војислава Илића* (*Чишанка*, стр. 41–42)

У уводном излагању наставник подсећа ученике на место и значај Свете горе и манастира Хиландар и на историјске податке о светом Сави. Наставник чита песму и започиње краћи разговор:

– Зашто младић Сава калуђерима у Светој гори каже да је његово тело клонуло, а да му је воља крепка?

– Које су жеље вукле младића Саву да оде у Свету гору?

– Шта мислите о звуку и мелодији ове песме? Какав је њен ритам?

У другом делу часа наставник објашњава појмове ритма, темпа и интонације у поезији, посебно у овој песми. Затим ученици самостално читају и истражују песме уз помоћ питања која су дата на 42. страни *Чишанке* (15 минута). До краја часа, на основу наведених питања и задатака, води се разговор о песми.

48. Обрада одломка из романа *Мој дека је био шрешња* Анђеле Нанети (*Чишанка*, стр. 43–46)

У уводном разговору наставник најављује одломак из романа Анђеле Нанети, који говори о проблемима који су блиски савременој деци. Напомиње да је роман обликован као прича дечака Тонина која је испричана у првом лицу.

Наставник чита одломак, а затим започиње разговор:

Како се према Тонину понашају родитељи његовог оца?

Како се према Тонину понашају родитељи његове мајке?

Шта мислите, зашто Тонино није волео да иде у вртић?

У другом делу часа ученици самостално читају и истражују текст на основу питања и задатака који су дати на 45. страни *Чишанке* (15 минута). До краја часа води се разговор о тексту.

49. *Мој дека је био шрешња* – анализа текста и стрипа. Систематизација (*Чишанка*, стр. 43–48)

У првом делу часа један од ученика, по свом избору, прочита део текста из Читанке. Следи самостални рад ученика на питањима и задацима на 46. и 47. страни *Чишанке* (20 минута).

У другом делу часа читају се одговори ученика. Том приликом разговара се и о природи стрипа на основу стрипа са 47. стране *Чишанке*.

На крају часа разматра се табела о ауторској књижевности која је дата на 48. страни *Чишанке* и систематизује се градиво из књижевности.

Ученике подсетити на задатак у вези с домаћом лектиром.

50–51. Анализа и исправка другог писменог задатка

У првом делу првог часа исправке наставник саопштава општи утисак о успешности урађених задатка. Указује на типичне грешке. Ђаке (индивидуално и разред у целини) упућује у то како треба да раде на усавршавању своје писмености.

Важно је да индивидуалним коментарима о задацима наставник охрабри сваког ученика и објасни му у ком правцу треба да ради на усавршавању своје писмености и тражењу сопственог израза.

Најбољи задаци или делови задатака читају се и коментаришу.

На другом часу ученици пишу исправку писменог задатка. Исправку могу радити индивидуално и у паровима.

52. Нејоспојано А. Обнављање градива (Грамаџика, стр. 31–32)

На почетку часа, у фронталном раду са ученицима, наставник објашњава гласовну промену непостојано А, даје дефиницију и наводи примере. Ученици у фронталном раду вежбају на основу задатака који су дати на 31. страни *Грамаџике*.

У другом делу часа ученици самостално раде задатке који су дати на 32. страни *Грамаџике* (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови одговори и изводи се закључак о овој, као и о другим обрађеним гласовним променама.

53. Промена Л у О. Сеџи се шџа смо научили (Грамаџика, стр. 33–34)

На овом часу наставник, на примеру текста *Карневал*, упознаје ученике с гласовном променом *йрелажење Л у О*. Изводи се закључак о гласовној промени; наводе се примери и изузеци.

У другом делу часа ученици самостално раде на задацима који су дати на 33. страни *Грамаџике* (15 минута).

До краја часа читају се одговори ученика, а затим се, на основу прегледа који је дат на 34. страни *Грамаџике*, систематизује градиво о гласовним променама.

54. Друга контролна вежба (Грамаџика, стр. 84–85)

Објаснити ученицима да летимично погледају све задатке и да прво решавају оне који им се чине лакшим.

Следи самостални рад ученика на изради контролних задатака.

55. Анализа друге контролне вежбе (Грамаџика, стр. 84–85). Преглед *Дневника чиићања*

У уводном делу часа наставник износи укупну оцену о успешности контролне вежбе. Указује на типичне грешке.

У другом делу часа ученици у паровима раде на исправци контролних задатака. Добро је да наставник инсистира на самооцењивању ученика како би они у самокритичком осврту сагледали у чему су добри, а на чему убудуће треба више да раде.

Док ученици раде на исправци контролних задатака, наставник врши летимичан преглед њихових дневника читања и на крају часа износи своја запажања и препоруке.

ТРЕЋА ТЕМА: МОЈА ОТАЏБИНА

Моја
отаџбина

3



УЧИЋЕМО:

- о томе шта је рима и које врсте риме постоје
- о лирским родољубивим песмама
- о народним епским песмама косовског циклуса и циклуса Краљевића Марка
- о стилској фигури градацији

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ:

- да прочиташ још неке песме косовског циклуса и циклуса Краљевића Марка и да напишеш писмене саставе о ликовима из тих песама
- да смислиш и напишеш завршетак приче *Бојојављенска ноћ* Светозара Ћоровића
- да прочиташ роман *Орлови рано леће* Бранка Ћопића и да о њему напишеш писмени састав

Укупан број часова: 31

ПЛАН НАСТАВНИХ ЈЕДИНИЦА

56. Упознавање с темом и задацима. Обрада песме *Моја ошацибина* Алексе Шантића (*Чишанка*, стр. 49–51)
57. Писмена вежба: извештај (*Грамашика*, стр. 35)
58. Домаћа лектира: *Мој дека је био шрешња* Анђеле Нанети (усмено)
59. Домаћа лектира: *Мој дека је био шрешња* Анђеле Нанети (писмено)
60. Губљење суласника (*Грамашика*, стр. 36)
61. Говорна вежба: покажи свој став (*Грамашика*, стр. 37)
62. Обрада песме *Наслеђе* Милана Ракића (*Чишанка*, стр. 52–53)
63. Сажимање, изједначавање и разједначавање самојласника (*Грамашика*, стр. 38)
64. Говорна вежба: акценат (*Грамашика*, стр. 39)
65. Обрада одломка *Светлост њевања* Светлане Велмар-Јанковић (*Чишанка*, стр. 54–55)
66. Синоними и хомоними (*Грамашика*, стр. 40)
67. Реченице. Независне и зависне предикатске реченице (*Грамашика*, стр. 41–42)
68. Обрада песме *О пореклу* Десанке Максимовић (*Чишанка*, стр. 56–57)
69. Писмена вежба: *Како да наиђеш причу* (*Грамашика*, стр. 43–45)
70. Анализа домаћег задатка: *Моја прича*
71. Служба (функција) речи у реченици. Исказивање реченичних чланова (*Грамашика*, стр. 46–47)
72. Обрада песме *Цар Лазар и царица Милица* (*Чишанка*, стр. 58–61)
73. Анализа песме *Цар Лазар и царица Милица* (*Чишанка*, стр. 58–61)
74. Обрада песме *Смрт мајке Јуковића* (*Чишанка*, стр. 62–63)
75. Анализа домаћег задатка: *Херојски ликови у народним јесмама о Косовском боју*
76. Комуникативне и предикатске реченице (*Грамашика*, стр. 48)
77. *Бојојављенска ноћ* Светозара Ђоровића – обрада текста (*Чишанка*, стр. 64–65)
78. Хипербола и контраст. Систематизација (*Грамашика*, стр. 49–50)
79. Обрада песме *Марко Краљевић укида свадбарину* (*Чишанка*, стр. 66–70)
80. Песме о Марку Краљевићу – систематизација (*Чишанка*, стр. 66–70)
81. Анализа домаћег задатка: *Лик Марка Краљевића у народним јесмама*
82. *Орлови рано лете* Бранка Ћопића – обрада одломка из романа (*Чишанка*, стр. 71–74)
83. *Орлови рано лете* – анализа одломка (*Чишанка*, стр. 71–74)
84. Обрада песме *Коло Пола Фора. Сеји се шја смо научили* (*Чишанка*, стр. 75–76)
85. Трећа контролна вежба (*Грамашика*, стр. 86–87)
86. Анализа треће контролне вежбе (*Грамашика*, стр. 86–87)

НАПОМЕНЕ О ОРГАНИЗАЦИЈИ ЧАСОВА

56. Упознавање с темом и задацима. Обрада песме *Моја ошацибина* Алексе Шантића (*Чишанка*, стр. 49–51)

У уводном делу часа наставник упознаје ученике са задацима у оквиру треће теме, а затим говори о историјским догађајима у Босни и Херцеговини на основу којих је настала песма *Моја ошацибина*.

Наставник чита песму, а затим следи краћи разговор:

- Због чега песник говори о болу који осећа?
- Шта све реч *ошацибина* значи за песника?

У другом делу часа, на основу задатака са 51. стране *Чишанке*, ученици истраживачки читају песму и решавају наведене задатке (15 минута).

До краја часа разговара се о песми, а затим и о књижевним појмовима који су дати у прегледу на 51. страни.

Задати ученицима да одређене стихове или целу песму науче напамет.

57. Писмена вежба: извештај (*Грамашика*, стр. 35)

У уводном делу часа наставник упознаје ученике са задацима у оквиру треће теме. Подсећа ученике на оно што су о извештају научили у претходним разредима.

Радећи у паровима, ученици анкетирају по осам својих другова или другарица у вези с питањем које је наведено на 35. страни *Грамашике*. Рад у паровима (попуњавање табеле и кратак извештај о истраживању) требало би да траје 15 минута.

До краја часа ученици читају своје извештаје о истраживању, а затим следи разговор о њима.

58. Домаћа лектира: *Мој дека је био Шрешиња* Анђеле Нанети (усмено)

Час почиње провером спремности ученика (ко је прочитао дело у целини, ко га није прочитао и сл.).

У првом делу часа ученике можемо поделити у групе (од по три до пет ученика).

Треба утврдити задатке за сваку групу, на пример:

1. ток радње у роману: увод, заплет, кулминација, расплет
2. ликови у роману; спољашњи и унутрашњи портрети
3. узбудљива места у роману
4. проблеми које роман покреће и савремени живот.

Свака група добија по један од наведених задатака и припрема се за усмено излагање (15 минута).

До краја часа групе имају усмена излагања по задатим темама, о којима се затим води разговор.

На крају часа разговара се о домаћем задатку – израда писаног састава у вези с романом. Ученици раде по групама, према већ утврђеном распореду задатака. Свака група пише само један састав о једној од наведених тема. Упутити ученике у то да своје тврдње и ставове поткрепљују чињеницама које су дате у тексту.

59. Домаћа лектира: *Мој дека је био шрешња Анђеле Нанети (писмено)*

Час почињемо летимичним прегледом групних радова ученика. Након тога ученици читају радове и о њима се води дискусија.

На крају часа изводи се закључак о прочитаном делу. Задати ученицима да прочитају следећу књигу домаће лектире (*Орлови рано лете* Бранка Ћопића).

60. Губљење суласника (*Грамаџика*, стр. 36)

Први део часа посвећен је подсећању на обрађене гласовне промене.

Затим се на примеру уводног текста на 36. страни *Грамаџике* препознаје гласовна промена *губљење суласника*, изводи се дефиниција, наводе се примери и изузеци.

У другом делу часа ученици самостално раде задатак на 36. страни *Грамаџике* (10 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови задаци.

На основу табеле која је дата на 37. страни *Грамаџике* утврђује се домаћи задатак. Ученици се упућују у то да код куће припреме свој говор помоћу наведене табеле која би требало да представља скицу. Треба их упутити у карактеристике доброг говора према упутству које је дато на 80. страни *Грамаџике*, као и на правила о којима се говори на 11. страни *Грамаџике*.

61. Говорна вежба: покажи свој став (*Грамаџика*, стр. 37)

Ученици самостално наступају пред одељењем. Помоћу скице коју су направили код куће, говоре о изабраној теми. На основу критеријума који су дати на 80. страни *Грамаџике* разговара се о њиховом наступу.

За ову прилику може се изабрати и жири, који ће пратити и оценити наступе ученика, и водитељ, који ће најављивати њихове наступе.

62. Обрада песме *Наслеђе* Милана Ракића (*Чишанка*, стр. 52–53)

У уводном делу часа разговара се о значењу речи *наслеђе* коришћењем питања која претходе тексту.

Наставник чита песму, а затим следи краћи разговор:

- Које осећање доминира у овој песми?
- Како се у песми приказује осећање родољубља?

У другом делу часа ученици самостално читају и истражују песму према задацима који су дати на 53. страни *Чишанке* (20 минута). До краја часа се разговара о песми на основу одговора ученика и питања из *Чишанке*. Обновља се градиво о врстама строфа, стиха и риме у поезији.

63. Сажимање, изједначавање и разједначавање самогласника (*Грамаџика*, стр. 38)

У првом делу часа обновља се градиво о обрађеним гласовним променама. У оквиру фронталног рада обрађују се нове гласовне промене – сажимање, изједначавање и разједначавање самогласника на основу прегледа који је дат на 38. страни *Грамаџике*.

У другом делу часа ученици самостално раде на задацима на истој страни *Грамаџике* (10 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови радови и систематизује се знање о обрађеним гласовним променама.

64. Говорна вежба: акценат (Грамаџика, стр. 39)

Час почињемо подсећањем ученика на досадашња знања о значају наглашавања слогова у речима и наглашавању речи у реченицама.

У оквиру фронталног рада анализирају се врсте акцената које су дате у прегледу на 39. страни *Грамаџике*.

У другом делу часа вежба се изговор речи (према вежбама на истој страни и примерима које ученици сами предлажу). Важно је да до краја часа сваки ученик бар једном говори пред целим одељењем. Важно је да наставник створи креативну атмосферу која подразумева толеранцију према грешкама и охрабривање ученика да даље напредују.

65. Обрада одломка *Светлости ђевања* Светлане Велмар-Јанковић (Чиџанка, стр. 54–55)

У првом делу часа наставник упознаје ученике с приликама у Првом српском устанку на основу текста који претходи одломку.

Наставник чита одломак, а затим следи краћи разговор:

– По чему су у овом тексту Филип Вишњић и Карађорђе слични?

– Шта их разликује?

– Каква је моћ песме у тренуцима који су критични за појединце и читаве народе?

У другом делу часа ученици самостално читају и истражују текст према задацима који су дати на 56. страни *Чиџанке* (15 минута).

До краја часа води се разговор о тексту (према наведеним задацима и одговорима ученика).

66. Синоними и хомоними (Грамаџика, стр. 40)

У првом делу часа наставник обрађује појмове синонима и хомонима на основу текстова који су дати на 40. страни *Грамаџике*. Истиче се значај коришћења синонима и хомонима у језику – у говорном и писменом изражавању.

У другом делу часа ученици самостално раде задатке који су дати на наведеној страни *Грамаџике* (20 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови одговори.

67. Реченице. Независне и зависне ђредикаџске реченице (Грамаџика, стр. 41–42)

Час почињемо обнављањем градива о реченици и врстама реченица. Ученици се упознају с појмовима комуникативне и ђредикатске реченице. Од ученика се тражи да предложе нове примере простих, сложених и непотпуних реченица.

На основу предложеног текста утврђује се појам ђредикатске реченице, а затим и независне и зависне ђредикатске реченице (*Грамаџика*, стр. 41–42).

У завршном делу часа ученици самостално раде на задацима који су дати на 42. страни *Грамаџике* (15 минута). До краја часа читају се одговори ученика и проверава се њихова тачност.

68. Обрада песме *О ђореклу* Десанке Максимовић (Чиџанка, стр. 56–57)

Час почињемо разговором о значењу речи *ђорекло* према питањима која претходе песми. Наставник чита песму, а затим следи краћи разговор:

– Због чега се цар Душан (песник или лирски субјекат) у овој песми поноси својим пореклом?

– Шта су преци чинили како би својим потомцима у наслеђе оставили добра којима ће се поносити?

У другом делу часа ученици самостално раде на истраживању песме и упоређивању обрађених родољубивих песама према задацима који су дати на 57. страни *Чишанке* (20 минута). До краја часова читају се и коментаришу одговори ученика.

69. Писмена вежба: *Како да напишем причу* (Грамаџика, стр. 43–45)

У првом делу часа наставник говори о структури приче на основу прегледа и примера који су дати на 43. страни *Грамаџике*.

У другом делу часа наставник упућује ученике у поступке писања приче на основу упутстава која су дата на 44. страни *Грамаџике*. Ученици самостално пишу наставак и завршетак приче на основу задатка који се налази на истој страни (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу радови ученика.

На крају часа утврђује се домаћи задатак, који подразумева да ученици одаберу једну од идеја које су понуђене на 45. страни *Грамаџике* и да напишу своју причу.

70. Анализа домаћег задатка: *Моја прича*

Час почињемо летимичним прегледом радова ученика и краћим коментарима.

До краја часа ученици читају своје радове, а затим се о њима води разговор. Извести закључак о редоследу поступака и правилима која се користе у писању приче.

71. Служба (функција) речи у реченици. Исказивање реченичних чланова (Грамаџика, стр. 46–47)

У првом делу часа наставник са ученицима разматра питање службе речи у реченици и атрибутске и предикатске функције именица и придева (на основу прегледа који је дат на 46. страни *Грамаџике*). Ученици предлажу решења за два задатка која се налазе на овој страни.

У другом делу часа ученици самостално раде на проучавању питања која су у вези с исказивањем реченичних чланова, као и на решавању задатака који су дати на 47. страни *Грамаџике* (10 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови одговори и систематизује се градиво које се односи на службу речи у реченици и на исказивање реченичних чланова.

72. Обрада песме *Цар Лазар и царица Милица* (Чишанка, стр. 58–61)

Час почиње краћим излагањем наставника о значају који Косовска битка има у историји српског народа, као и о лепоти и снази песама у којима је овај догађај опеван. Наставник подсећа ученике на вредности епске поезије о којима се разговарало у петом разреду приликом обраде песама *Женидба Душанова* и *Урош и Мрњавчевићи*. Корисно је цитирати мишљења Гетеа, Виктора Игоа, Мицкјевича и других великана светске културе о вредностима наше епске поезије.

Наставник чита песме, а затим проверава разумевање текста:

– Како замишљате слику поласка српске војске на Косово? Који детаљи у песми описују ту слику?

– Какво је расположење у српској војсци било пред одлучујућу битку? На који начин песма то описује?

Ученици самостално читају и истражују песме на основу задатака на 60. страни *Чишанке* (15 минута). До краја часа се на основу наведених питања разговара о песми.

За домаћи задатак ученици могу да науче напамет одабране делове песме.

73. Анализа песме *Цар Лазар и царица Милица* (*Чишанка*, стр. 58–61)

У првом делу часа неколико ученика треба да прочита или одрецитује делове песме. Затим ученици самостално читају одломак из студије Војислава Ђурића о нашој народној епској поезији на 61. страни *Чишанке*. Припремају се да изнесу свој критички суд о вредности ове песме, угледајући се, при том, на Ђурићев текст (15 минута).

До краја часа ученици, на основу претходне припреме, усмено излажу чињенице о вредности ове песме.

74. Обрада песме *Смрт мајке Југовића* (*Чишанка*, стр. 62–63)

У уводном делу часа наставник има кратко излагање у вези с подвизима и страдањем српске војске у Косовском боју, а затим чита песму у целини. Након тога следи краћи разговор:

– Како замишљате долазак мајке Југовића на Косово поље?

– Који су вам тренуци у песми најдирљивији? Зашто?

У другом делу часа ученици самостално читају и истражују песму према задацима који су дати на 63. страни *Чишанке* (20 минута). До краја часа разговара се о песми.

За домаћи задатак ученици треба да прочитају и друге епске народне песме о Косовском боју и да напишу састав под насловом *Херојски ликови у народним ђесмама о Косовском боју*. Треба им објаснити да је важно да своје ставове и тврдње поткрепе цитатима из песама.

75. Анализа домаћег задатка: *Херојски ликови у народним ђесмама о Косовском боју*

Час почињемо летимичним прегледом радова ученика и давањем краћих коментара.

До краја часа ученици читају своје радове и дискутују о њима. На крају часа треба извести закључак о вредностима наших епских народних песама.

76. Комуникативне и ђредикајске реченице (*Грамајика*, стр. 48)

Час почињемо обнављањем градива о комуникативним и предикатским реченицама.

Затим ученике упознајемо с начином препознавања структуре комуникативне реченице на основу прегледа који је дат на 48. страни *Грамајике*.

У другом делу часа следе вежбања на примерима који су дати у *Грамајици*, као и на примерима које смишљају наставник и ученици.

77. Бојојављенска ноћ Светозара Ђоровића – обрада текста (Чишанка, стр. 64–65)

Час почињемо тумачењем народног веровања о хришћанском празнику *Бојојављење*. Наставник чита одломак из приповетке и започиње краћи разговор:

- Због чега је дечак у овој причи забринут?
- Која је његова највећа жеља? Шта желе друга деца?

У другом делу часа ученици самостално читају одломак и, према својим замислима, пишу наставак ове приче (20 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови радови.

78. Хипербола и контраст. Систематизација (Грамашика, стр. 49–50)

Час почињемо обнављањем градива о обрађеним стилским фигурама и њиховој функцији у књижевном делу.

У првом делу часа, на примерима који су дати на 49. страни *Грамашике*, утврђују се појмови хиперболе и контраста

У другом делу часа, према задацима на истој страни, ученици смишљају нове примере ових стилских фигура (15 минута). Затим се читају и коментаришу њихови радови.

До краја часа се према прегледу који је дат на 50. страни *Грамашике* систематиче градиво из граматике које је обрађено у оквиру ове теме.

80. Обрада песме Марко Краљевић укуца свадбарину (Чишанка, стр. 66–70)

У уводном делу часа наставник објашњава ученицима какав је био положај српског народа док су били под Турцима и упознаје их с ликом Марка Краљевића, заштитника поробљених.

Наставник чита песму, а затим следи краћи разговор:

- Због чега је Косовка девојка била несрећна?
- Које су мисли и осећања обустали Марка док је слушао казивање Косовке девојке?

У другом делу часа ученици самостално читају и истражују песму према задацима на 69. страни *Чишанке* (15 минута). Затим се, на основу питања и одговора ученика, води дискусија о песми.

Ученици могу, као домаћи задатак, да прочитају још неке песме које припадају тематском кругу песама о Марку Краљевићу: *Марко Краљевић и Муса Кесеџија*, *Марко Краљевић и вила*, *Марко Краљевић и орао*.

81. Песме о Марку Краљевићу – систематизација (Чишанка, стр. 66–70)

Наставник може започети овај час читањем одломка из студије Војислава Ђурића о нашој народној епској поезији (*Чишанка*, стр. 70). Затим се води разговор о лику Марка Краљевића у народним песмама. Особине лика о којима се разговара поткрепљују се цитатима из песама. Наведени Ђурићев текст може да послужи као узор за тумачење.

У другом делу часа, током фронталног или индивидуалног рада, ученици праве план помоћу кога ће написати састав о лику Марка Краљевића у народним епским песмама (*Чишанка*, стр. 70).

За домаћи задатак ученици пишу састав на тему: *Лик Марка Краљевића у народним епским песмама*.

82. Анализа домаћег задатка: Лик Марка Краљевића у народним епским ђесмама

Час почињемо летимичним прегледом радова ученика и давањем краћих коментара.

До краја часа ученици читају своје радове и о њима дискутују. На крају часа треба извести закључак о спољашњем и унутрашњем портрету Марка Краљевића.

83. Орлови рано леће Бранка Ђопића – обрада одломка из романа (*Чишанка*, стр. 71–74)

Наставник подсећа ученике на књижевна дела Бранка Ђопића која су већ прочитали. Истиче карактеристике његовог дела: богатство језика, осећајност, хумор, запажање детаља из свакодневног живота, природе и др. Наставник може ученицима прочитати кратко приповедање Бранка Ђопића о његовом детињству (*Чишанка*, стр. 74).

Наставник упознаје ученике с темом романа *Орлови рано леће*, чита им текст, а затим следи краћи разговор:

- Због чега су деца бежала из школе?
- Којим детаљима је описан Прокин гај?
- Које особине запажете код дечака Јованчета?

У другом делу часа ученици самостално читају текст и припремају се за дискусију на основу питања и задатака који су дати на 73. страни *Чишанке* (20 минута).

До краја часа се, према задатим питањима, води дискусија о тексту.

84. Орлови рано леће – анализа одломка (*Чишанка*, стр. 71–74)

На почетку часа неколико ученика по деловима чита одломак из романа. Следи дискусија на основу задатака који су дати на 73. страни *Чишанке*.

У другом делу часа наставник чита текст Велибора Глигорића о делу Бранка Ђопића. Ученици раде на истраживању богатства језика и хумора у овом одломку (на које је посебно указао критичар Велибор Глигорић) (15 минута). На крају часа води се краћа дискусија о резултатима истраживања.

85. Обрада песме Коло Пола Фора. Сеји се шја смо научили (*Чишанка*, стр. 75–76)

У уводном делу часа тумачи се значење речи *коло* и израза *јружии неоме руку*. Наставник даје основне податке о француском писцу Полу Фору.

Наставник чита песму *Коло*, а ученици затим раде на читању и проучавању песме на основу задатака који су дати на 66. страни *Чишанке* (15 минута). Следи дискусија о песми према наведеним задацима.

До краја часа систематизује се знање о одликама лирике (на основу прегледа који је дат на 76. страни *Чишанке*).

Наставник подсећа ученике да следећег часа понесу и своје дневнике читања.

85. Трећа контролна вежба (*Граматиика*, стр. 86–87)

Објаснити ученицима да летимично погледају све задатке и да прво решавају оне који им се чине лакшим.

Следи самостални рад ученика на изради контролних задатака.

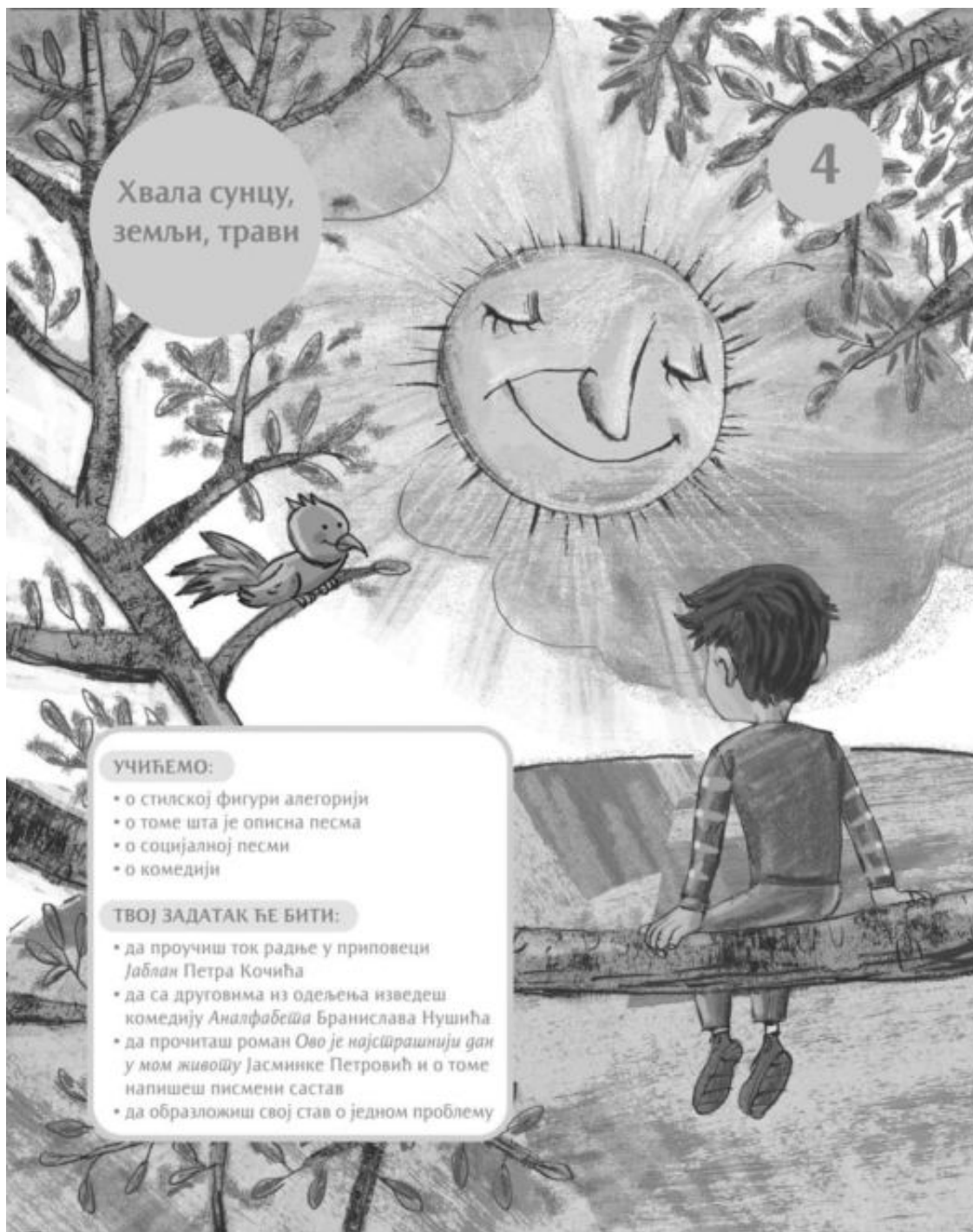
Док ученици раде контролну вежбу, наставник летимично прегледа њихове дневнике читања. Своје утиске о дневницима читања образлаже на крају часа.

**86. Анализа треће контролне вежбе (Грамати́ка, стр. 86–87)**

У уводном делу часа наставник говори о успешности ученика на контролној вежби. Указује на типичне грешке.

У другом делу часа ученици у паровима раде на исправци контролних задатака. Наставник треба да инсистира на самооцењивању ученика како би они, у самокритичком осврту, сагледали у чему су добри, а на чему треба убудуће више да раде.

ЧЕТВРТА ТЕМА: ХВАЛА СУНЦУ, ЗЕМЉИ, ТРАВИ



Укупан број часова: 33

ПЛАН НАСТАВНИХ ЈЕДИНИЦА

87. Упознавање с темом и задацима. Обрада песме *Хвала сунцу, земљи, шрави* Стевана Раичковића (*Чишанка*, стр. 77–79)
88. Придевске заменице. Основно и пренесено значење речи (*Грамашика*, стр. 51–52)
89. Обрада приповетке *Јаблан* Петра Кочића (*Чишанка*, стр. 80–85)
90. Анализа приповетке *Јаблан* (*Чишанка*, стр. 80–85)
91. Трећи писмени задатак
92. *Аорисџи* (*Грамашика*, стр. 53)
93. *Туђе речи (шубице)* (*Грамашика*, стр. 54)
- 94–95. Анализа и исправка трећег писменог задатка
96. Обрада песме *Шљива* Милована Данојлића (*Чишанка*, стр. 86–87)
97. *Фуџур II*. Обнављање градива (*Грамашика*, стр. 55–56)
98. Писмена вежба: Опис спољашњег и унутрашњег простора (*Грамашика*, стр. 57)
99. Обрада приповетке *Аска и вук* Иве Андрића (*Чишанка*, стр. 88–95)
- 100–101. Анализа приповетке *Аска и вук* (*Чишанка*, стр. 88–95)
102. *Имјерфекаџи* (*Грамашика*, стр. 58–59)
103. *Плусквамјерфекаџи* (*Грамашика*, стр. 60)
104. Обрада песме *Раџар* Вељка Петровића (*Чишанка*, стр. 96–97)
105. Домаћа лектира: *Орлови рано леџе* Бранка Ћопића (усмено)
106. Домаћа лектира: *Орлови рано леџе* Бранка Ћопића (писмено)
107. *Имјераџив или зайоведни начин* (*Грамашика*, стр. 61)
108. Писмена вежба: локализми (*Грамашика*, стр. 62)
109. Обрада текста *Аналфадеџа* Бранислава Нушића (*Чишанка*, стр. 98–105)
110. Вежбе у драмском извођењу текста *Аналфадеџа* (*Чишанка*, стр. 98–105)
111. *Поџенцијал или мојући начин* (*Грамашика*, стр. 63)
112. Писмена вежба: жаргонизми (*Грамашика*, стр. 64)
113. Обрада текста *Ово је најсџрашњији дан у мом живоџу* Јасминке Петровић (*Чишанка*, стр. 106–110)
114. Анализа текста *Ово је најсџрашњији дан у мом живоџу* (*Чишанка*, стр. 106–110)
115. *Трџни џлаџолски џридев. Сеџи се шџа смо научили* (*Грамашика*, стр. 65–66)
116. Обрада песме *Село* Јована Дучића (*Чишанка*, стр. 111–113)
117. Анализа песме *Село. Сеџи се шџа смо научили* (*Чишанка*, стр. 111–114)
118. Четврта контролна вежба (*Грамашика*, стр. 88–89)
119. Анализа четврте контролне вежбе (*Грамашика*, стр. 88–89)

НАПОМЕНЕ О ОРГАНИЗАЦИЈИ ЧАСОВА

87. Упознавање с темом и задацима. Обрада песме *Хвала сунцу, земљи, шрави* Стевана Раичковића (*Чишанка*, стр. 77–79)

На почетку часа наставник упознаје ученике са задацима који се налазе у оквиру четврте теме. Подсећа ученике на песме и приче Стевана Раичковића које су читали у претходним разредима. Истиче карактеристике стила овог песника и приповедача: љубав према природи, запажање тајновитости малих, обичних ствари које нас окружују, емоције које користи у свом казивању, мудре поруке и др. Наставник може прочитати одломак из критике Велимира Милошевића који се налази на 79. страни *Чишанке*.

Наставник чита песму, а затим следи краћи разговор:

- Чему се све песник у овим стиховима захваљује?
- Због чега се захваљује?

У другом делу часа ученици раде на читању и проучавању текста на основу задатака који су дати на 79. страни *Чишанке* (15 минута).

До краја часа се на основу утврђених питања и задатака води дискусија о песми.

88. Придевске заменице. Основно и пренесено значење речи (*Грамашика*, стр. 51–52)

Час почињемо упознавањем ученика са задацима који се налазе у оквиру четврте теме. У првом делу часа обрађујемо појам придевских заменица на основу прегледа и задатака који су дати на 51. страни *Грамашике*.

Током другог дела часа ученици раде задатке који су у вези с основним и пренесеним значењем речи и променом придевских заменица по лицима (15 минута). До краја часа проверава се тачност урађених задатака.

89. Обрада приповетке *Јаблан* Петра Кочића (*Чишанка*, стр. 80–85)

На почетку часа наставник подсећа ученике на прилике у Босни и Херцеговини за време аустроугарске окупације и на песму *Моја отаџбина* Алексе Шантића, која говори о том времену. Укратко информисе ученике о делу Петра Кочића и његовој потреби да у својим делима често употребљава алегорију.

Наставник чита текст, а затим следи краћи разговор:

- Каква осећања показује дечак Лујо према свом бики Јаблану?
- На који начин их показује?
- Који вам је тренутак у развоју радње најужбудљивији?

Следи истраживачки рад ученика на читању текста и проучавању тока радње на основу табеле која је дата на 83. страни *Чишанке* (20 минута). До краја часа води се разговор о истраживачком раду ученика.

90. Анализа приповетке *Јаблан* (*Чишанка*, стр. 80–85)

На почетку часа неколико ученика чита занимљиве одломке из приповетке. Наставник чита изводе из критичких текстова Велибора Глигорића и Јована Деретића који су дати на 85. страни *Чишанке*.

У наставку часа ученици истражују текст на основу задатака који су дати на 84. и 85. страни *Чишанке* (20 минута). До краја часа води се дискусија и изводе се закључци о овој приповеци.

91. Трећи писмени задатак

У уводном делу часа наставник укратко подсећа ученике на правила и процес израде писменог задатка на основу упутства и вежбања која су дата на 14. страни *Грамаџике*.

За израду писменог задатка наставник може да понуди три теме и да о њиховом значењу поразговара са ученицима. Важно је да наставник подстакне ученике да задатке пишу својим стилем, онако како осећају.

Ученицима треба омогућити да раде у миру, без прекидања или пожуривања.

92. Аорисџ (Грамаџика, стр. 53)

У уводном делу часа обнавља се градиво у вези с глаголским облицима који су обрађивани у претходним разредима. Следи упознавање са значењем и грађењем аориста.

У другом делу часа ученици раде вежбања која су дата на 53. страни *Грамаџике* (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови радови и изводи се закључак о значењу и грађењу аориста.

93. Туђе речи (џуђице) (Грамаџика, стр. 54)

У првом делу часа наставник објашњава ученицима појам *џуђица*, користећи текстове на 54. страни *Грамаџике*. Наглашава важност очувања матерњег језика.

У другом делу часа наставник подсећа ученике на начин формулисања и исказивања предлога као говорне и писане форме.

Ученици раде на писању предлога на основу задатка који је дат на 54. страни *Грамаџике* (10 минута). До краја часа ученици вежбају усмено казивање предлога. Ученицима треба скренути пажњу на значај који речи матерњег језика имају за разумевање порука у говору и писању.

94–95. Анализа и исправка трећег писменог задатка

У првом делу првог часа исправке наставник саопштава општи утисак о успешности урађених задатака. Указује на типичне грешке. Ученике упућује у то како треба да раде на усавршавању своје писмености.

Важно је да индивидуалним коментарима наставник охрабри сваког ученика и да му објасни на који начин треба да унапреди своју писменост и оформи сопствени стил изражавања.

У наставку часа читају се и коментаришу најбољи радови.

На другом часу ученици пишу исправку писменог задатка. Исправку могу радити индивидуално или у паровима.

96. Обрада песме *Шљива* Милована Данојлића (*Чиџанка*, стр. 86–87)

У уводном делу часа наставник упознаје ученике с писцем Милованом Данојлићем. Подсећа ученике на основне одлике и врсте лирских песама. Истиче описну лирску песму као књижевну врсту.

Наставник чита песму *Шљива*, а затим следи краћи разговор:

- Које сте детаље из песме запазили?
- Како замишљате шљиву која је *џиха*, зајледана у даљину?

У другом делу часа ученици раде на читању и истраживању песме на основу задатака који су дати на 87. страни *Чишанке* (15 минута). До краја часа се анализира песма према утврђеним задацима.

97. Фушур II. Обнављање градива (*Грамашика*, стр. 55–56)

Час почињемо подсећањем на глаголске облике који су раније обрађени. Затим се обрађује значење и грађење футура II уз помоћ текстова и вежби који су дати на 55. страни *Грамашике*.

У другом делу часа ученици раде на вежбама који су дати на 56. страни *Грамашике*. Циљ ових вежби јесте да се претходна знања увежбају (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу радови ученика.

98. Писмена вежба: Опис спољашњег и унутрашњег простора (*Грамашика*, стр. 57)

У првом делу часа наставник упознаје ученике с описивањем спољашњег простора и унутрашњег простора. Подсећа ученике на одломке из обрађених текстова који се односе на екстеријер и ентеријер.

На основу цртежа који су дати на 57. страни *Грамашике* ученици раде на описивању простора (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови радови.

99. Обрада приповетке *Аска и вук Иве Андрића* (*Чишанка*, стр. 88–95)

У уводном делу час наставник укратко говори о лику и делу Иве Андрића. Затим говори о мотиву одбране од смрти игром и уметношћу, који се сусреће у књижевности и уметности кроз векове.

Наставник чита текст, а затим следи краћи разговор:

- Које је особине показивала овчица Аска у својим раним годинама?
- Шта је све мајка саветовала Аски?
- Који су најужбудљивији тренуци у овој приповеци?

До краја часа ученици читају приповетку и припремају се за анализу на основу задатака који су дати на 93. страни *Чишанке*.

100–101. Анализа приповетке *Аска и вук* (*Чишанка*, стр. 88–95)

На почетку часа неколико ученика чита занимљиве одломке из приповетке.

У другом делу часа води се дискусија о тексту на основу задатака који су дати на 93. страни *Чишанке*.

У првом делу другог часа ученици истражују текст на основу задатака који су дати на 94. и 95. страни *Чишанке* (20 минута). До краја часа води се дискусија о тексту на основу наведених задатака.

102. *Имјерфекаш* (*Грамашика*, стр. 58–59)

Час почињемо систематизацијом знања о раније обрађеним глаголским облицима. На основу прегледа који је дат на 58. страни *Грамашике* обрађујемо значење и грађење имперфекта.

У другом делу часа ученици раде вежбање које је дато на 59. страни *Грамашике* (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови радови.

103. *Плусквaмѣрфeкaш* (Грaмaтѣкa, стр. 60)

У првом делу часа наставник обрађује глаголски облик плусквaмѣрфeкaт (значење и грађење) на основу прегледа који је дат на 60. страни *Грaмaтѣкe*.

У другом делу часа систематизује се градиво о обрађеним глаголским облицима.

104. Обрaдa пeсмe *Рaшaр* Вeљкa Пeтрoвићa (*Чишaнкa*, стр. 96–97)

У првом делу часа наставник објашњава древни мит о диву Антеју. Затим укратко упознаје ученике с ликом и делом Вeљкa Пeтрoвићa.

Наставник чита пeсмy *Рaшaр*, а затим слeди краћи рaзгoвoр:

– Штa рaтaр oсeћa прeмa зeмљи кoју oбрaђујe?

– Кoјe сличнoсти прeпoзнaјeтe измeђу пeсмe *Рaшaр* и митa o диву Антeју?

У нaстaвкy чaсa учeници рaдe нa читaњу и истрaживaњу пeсмe нa oснoву питaњa и зaдaтaкa кoји су дaти нa 97. стрaни *Чишaнкe* (15 минута). Дo крајa чaсa вoди сe дискусијa o пeсми и извoди сe зaкључaк o oснoвним oдликaмa сoцијaлнe лирске пeсмe.

105. Дoмaћa лeктирa: *Орлoви рaнo лeтѣ* Брaнкa Ђoпићa (уcмeнo)

Чaс пoчињeмo прoвeрoм спрeмнoсти учeникa (кo је прoчитaо дeлo у цeлини, кo гa нијe прoчитaо и сл.).

У првом делу часа ученике можемо поделити по групама (од по три до пет ученика). Затим треба утврдити задатке за сваку групу:

1. Крaтaк сaдржaј рoмaнa. Учeници трeбa нa рaзличитe нaчинe украткo дa прeдстaвe сaдржaј дeлa, нa примeр: кaзивaњe oбрнутим рeдoслeдoм; кaзивaњe у oблику нaслoвa пoглaвљa, у oблику рeзимeа и др.

2. Ликoви у рoмaну. Oблици хумористичнoг у ствaрaњу ликoвa.

3. Хумористичнa мeстa у рoмaну и нaчин грaђeњa хумoрa.

4. Узбудљиви тренуци у рaзвoју рaдњe рoмaнa.

Свaкa грyпa дoбијe пo јeдaн oд нaвeдeних зaдaтaкa и припрeмa сe зa уcмeнo излaгaњe (15 минута).

5. Јeзичкo бoгaтствo рoмaнa.

Дo крајa чaсa грyпe уcмeнo излaжy пo зaдaтим тeмaмa и o њимa сe вoди дискусијa.

Нa крају чaсa зaдaјe сe дoмaћи зaдaтaк – изрaдa писaнoг сaстaвa o дeлу. Учeници ћe зaдaтaк урадити пo грyпaмa, прeмa вeћ утврђeнoм рaспoрeду зaдaтaкa. Свaкa грyпa зaјeднички пишe сaмo јeдaн сaстaв o сaмo јeднoј тeми.

106. Дoмaћa лeктирa: *Орлoви рaнo лeтѣ* Брaнкa Ђoпићa (писмeнo)

Чaс пoчињeмo лeтимичним прeглeдoм грyпних рaдoвa учeникa. Нaкoн тoгa учeници читaју рaдoвe и o њимa сe дискутyјe.

Нa крају чaсa извoди сe зaкључaк o прoчитaнoм рoмaну и учeници сe упућујy дa прoчитaју нaрeднy књигy дoмaћe лeктирe (*Овo је нaјсѣрaшнији дaн у мoм живoтy* Јaсминкe Пeтрoвић).

107. *Имѣрaшѣв или зaјoвeдни нaчин* (Грaмaтѣкa, стр. 61)

У увoднoм дeлу чaсa нaстaвник oбнaвљa грaдивo o oбрaђеним глаголским облицима.

Затим се обрађује значење и грађење императива према прегледу који је дат на 61. страни *Граматике*.

У другом делу часа ученици раде на задацима са 61. стране *Граматике* (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови радови.

108. Писмена вежба: локализми (*Граматика*, стр. 62)

Наставник упознаје ученике с појмом *локализми*. Навођењем уводног примера из *Граматике* који је дат на 62. страни наставник наглашава да локализми представљају језичко богатство и да треба водити рачуна о томе да се они очувају. На тај начин утврђује се повезаност живота и језика – живот уноси нове речи и нова правила у језик.

У другом делу часа ученици раде вежбе које су дате на 62. страни *Граматике* (20 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови радови.

109. Обрада текста *Аналфабети* Бранислава Нушића (*Чишанка*, стр. 98–105)

Час почињемо разговором о карактеристикама драмског текста и о појму комедије. Наставник чита текст, а затим следи краћи разговор:

- Зашто је начелнику било важно да што пре пошаље одговор министру?
- Шта је разлог неспоразума и забуне у овој комедији?

До краја часа ученици истражују текст на основу задатака који су дати на 104. и 105. страни *Чишанке* (15 минута). Затим се на основу тих задатака води дискусија о тексту.

Ученици се у оквиру домаћег задатка припремају да по групама изведу ову комедију.

110. Вежбе драмског извођења текста *Аналфабети* (*Чишанка*, стр. 98–105)

На овом часу ученици изводе комедију у групама и по појавама (једна група изводи једну или две појаве). Затим се води дискусија о њиховим извођењима. На крају се изводи закључак о одликама комедије.

111. *Поштенцијал* или *мојући начин* (*Граматика*, стр. 63)

На почетку часа наставник подсећа на раније обрађене глаголске облике, а затим објашњава значење и начин грађења потенцијала на основу уводног текста и полазне вежбе који су дати на 63. страни *Граматике*.

У другом делу часа ученици раде вежбе које су дате на истој страни *Граматике* (15 минута).

До краја часа читају се и коментаришу радови ученика и изводи се закључак о значењу и грађењу потенцијала.

112. Писмена вежба: жаргонизми (*Граматика*, стр. 64)

Час почињемо обнављањем знања о стандарном књижевном језику и о локализмима. Затим се на основу уводног текста који је дат на 64. страни *Граматике* уводи појам жаргонизама.

У другом делу часа ученици раде вежбу која се налази на истој страни *Граматике* (10 минута). Понуђени садржај приче могу да прошире, уводећи нове личности које приповедају о датом догађају.

До краја часа читају се и коментаришу њихови радови.

113. Обрада текста *Ово је најстрашнији дан у мом животу* Јасминке Петровић (Чишанка, стр. 106–110)

У уводном делу часа наставник упознаје ученике с темом овог романа и с подацима о аутору. Наставник чита текст, а затим следи краћи разговор:

- Како се Страхиња осећао на овом часу?
- Зашто је ово за њега био најстрашнији дан?

У другом делу часа ученици читају и истражују текст према задацима који су дати на 109. страни *Чишанке* (20 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови радови.

114. Анализа текста *Ово је најстрашнији дан у мом животу* (Чишанка, стр. 106–110)

У првом делу часа неколико ученика чита занимљиве одломке из текста. Следи самостални рад ученика. Ученици исказују лични став о проблему који је описан у тексту на основу задатака који су дати на 110. страни *Чишанке* (15 минута).

У другом делу часа читају се и коментаришу радови ученика и изводе се закључци о вредностима прочитаног текста.

На крају часа подсећамо ученике да прочитају роман у целини и да у дневницима читања направе белешке уз помоћ упутства за вођење дневника читања које је дато на крају *Чишанке*.

115. Трпни глаголски придев. *Сети се шта смо научили* (Грамашика, стр. 65–66)

У уводном делу часа обнавља се градиво о раније обрађеним глаголским облицима.

Затим се утврђује значење и принцип грађења трпног глаголског придева на основу уводног текста који је дат на 65. страни *Грамашике*.

У другом делу часа ученици раде на задацима на истој страни *Грамашике* (15 минута). Након тога читају се и коментаришу њихови радови и изводи се закључак о значењу и грађењу трпног глаголског придева.

На крају часа систематизује се знање о глаголским облицима на основу табеле која је дата на 66. страни *Грамашике*.

116. Обрада песме *Село Јована Дучића* (Чишанка, стр. 111–113)

На почетку часа наставник укратко говори о лику Јована Дучића и о вредности његове поезије. Наставник чита песму, а затим следи краћи разговор са ученицима о њиховим утисцима:

- Које сте детаље у опису овог пејзажа запазили?
- Која су најјача осећања у песми?

Следи рад ученика на читању и истраживању песме на основу задатака који су дати на 112. страни *Чишанке* (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови радови.

За домаћи задатак ученици могу да науче песму напамет.

117. Анализа песме *Село. Сети се шћа смо научили* (Чишанка, стр. 111–114)

У првом делу часа неколико ученика рецитује стихове песме.

Након тога ученици раде на задацима који су дати на 113. страни *Чишанке*, истражујући при том текст песме (15 минута). Следи читање и коментарисање одговора ученика.

На крају часа систематиче се градиво из теорије књижевности према табеларном прегледу који је дат на 114. страни *Чишанке*.

Ученике треба подсетити да наредног часа донесу своје дневнике читања.

118. Четврта контролна вежба (Грамашика, стр. 88–89)

Објаснити ученицима да је важно летимично да погледају све задатке, а да затим прво решавају оне који им се чине лакшим.

Следи самостални рад ученика на изради контролних задатака.

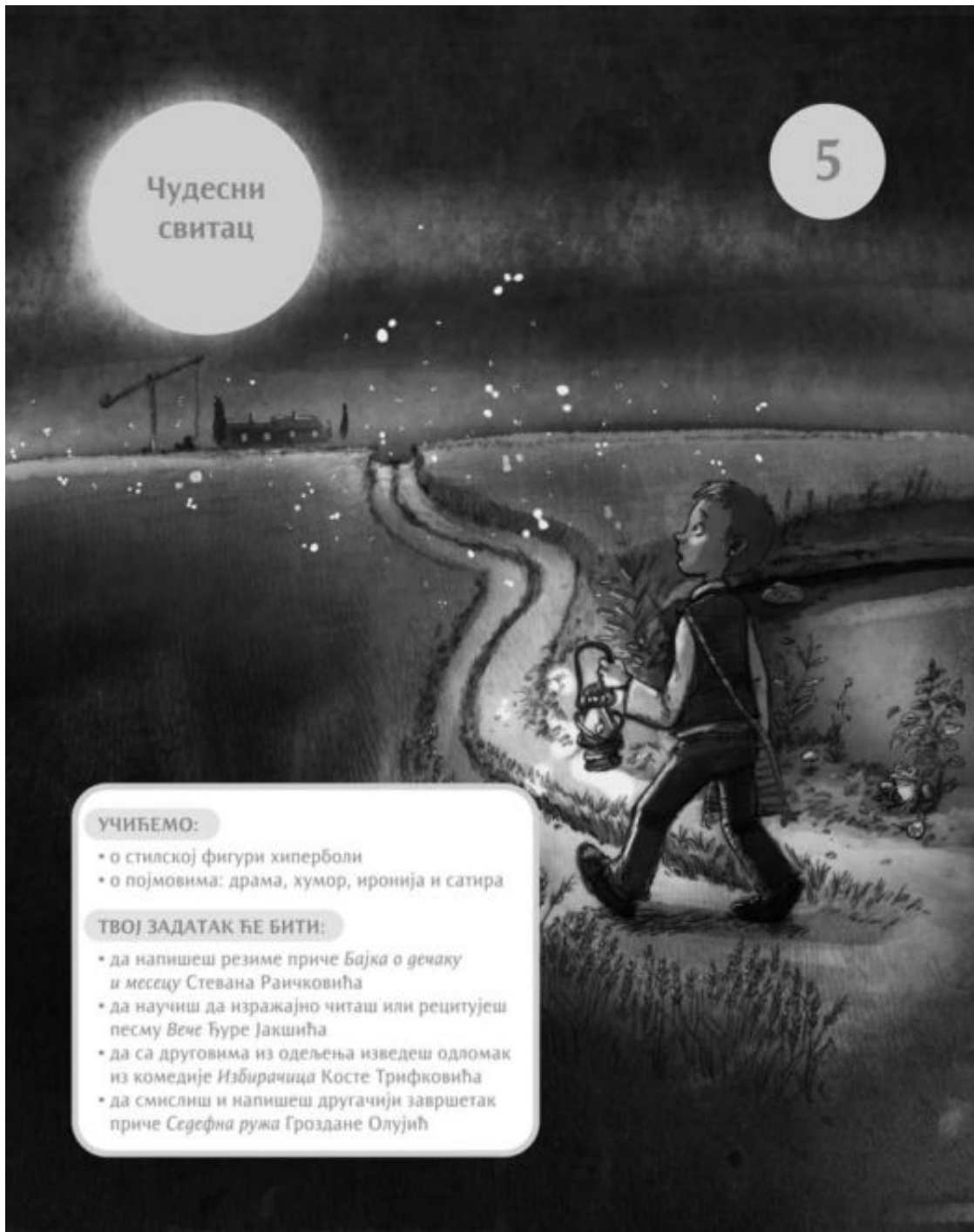
За то време наставник летимично прегледа дневнике читања и на крају овог (или следећег) часа укратко саопштава своје утиске о њима.

119. Анализа четврте контролне вежбе (Грамашика, стр. 88–89)

У уводном делу часа наставник износи своје мишљење о укупној успешности контролне вежбе. Ученицима указује на типичне грешке.

У другом делу часа ученици у паровима раде на исправци контролних задатака. Наставник треба да инсистира на самооцењивању ученика да би они, у самокритичком осврту, сагледали у чему су добри, а на чему треба убудуће више да раде.

ПЕТА ТЕМА: ЧУДЕСНИ СВИТАЦ



Чудесни
свитац

5

УЧИЋЕМО:

- о стилској фигури хиперболи
- о појмовима: драма, хумор, иронија и сатира

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ:

- да напишеш резиме приче *Бајка о дечаку и месецу* Стевана Ранчковића
- да научиш да изражајно читаш или рецитирујеш песму *Вече* Ђуре Јакшића
- да са друговима из одељења изведеш одломак из комедије *Избирачица* Косте Трифковића
- да смислиш и напишеш другачији завршетак приче *Седефна ружа* Гроздане Олујић

Укупан број часова: 25

ПЛАН НАСТАВНИХ ЈЕДИНИЦА

120. Упознавање с темом и задацима. Обрада песме *Чудесни свиџац* Добрице Ерића (*Чиџанка*, стр. 115–118)
121. Вежбе рецитовања и изражајног читања песме *Чудесни свиџац* Добрице Ерића, песме *Село Јована Дучића* и песме *Моја оџаџбина* Алексе Шантића.
122. *Глаголски њрилој садашњи. Реч* (*Грамаџика*, стр. 67–68)
123. Обрада тескта *Бајка о дечаку и месецу* Стевана Раичковића (*Чиџанка*, стр. 119–121)
124. Четврти писмени задатак
125. Обрада текста *Лейо лейој белца* Вилијама Саројана (*Чиџанка*, стр. 122–128)
126. Анализа текста *Лейо лейој белца* (*Чиџанка*, стр. 122–128)
- 127–128. Анализа и исправка четвртог писменог задатка
129. *Глаголски њрилој њрошли. Градација* (*Грамаџика*, стр. 69–70)
130. Домаћа лектира: *Ово је најџтрашњији дан у мом живоџу* Јасминке Петровић (усмено)
131. Домаћа лектира: *Ово је најџтрашњији дан у мом живоџу* Јасминке Петровић (писмено)
132. Прости и сложени, лични и нелични глаголски облици (*Грамаџика*, стр. 71–72)
133. Писмена вежба: службено писмо (*Грамаџика*, стр. 73)
134. Обрада песме *Вече* Ђуре Јакшића (*Чиџанка*, стр. 129–131)
135. Вежбе рецитовања песме *Вече* (*Чиџанка*, стр. 129–131)
136. Систематизација правописних правила (*Грамаџика*, стр. 74–76)
137. Обрада текста *Јазавац њред судом* Петра Кочића (*Чиџанка*, стр. 132–135)
138. Систематизација градива из граматике (*Грамаџика*, стр. 77)
139. Анализа домаћег задатка: *Моје шаљиве новине* (*Грамаџика*, стр. 78–79)
140. Обрада текста *Избирачица* Косте Трифковића (*Чиџанка*, стр. 136–139)
141. Драмско извођење текста *Избирачица* (*Чиџанка*, стр. 136–139)
142. Обрада текста *Седфна ружа* Гроздане Олујић. *Сеџи се џџа смо научили* (*Чиџанка*, стр. 140–144)
143. Пета контролна вежба (*Грамаџика*, стр. 90–91)
144. Анализа пете контролне вежбе (*Грамаџика*, 90–91)

НАПОМЕНЕ О ОРГАНИЗАЦИЈИ ЧАСОВА

120. Упознавање с темом и задацима. Обрада песме *Чудесни свиџац* Добрице Ерића (*Чиџанка*, стр. 115–118)

Час почињемо упознавањем ученика са задацима у оквиру пете теме. Наставник укратко упознаје ученике с ликом песника Добрице Ерића и с одликама његове поезије. Наставник чита песму *Чудесни свиџац*, а затим следи краћи разговор:

- Које сте детаље у песме посебно запазили?
- Шта све може да значи *чудесни свиџац*?

У другом делу часа ученици раде на истраживању песме на основу задатака који су дати на 117. и 118. страни *Чиџанке* (20 минута). Затим се читају и коментаришу одговори ученика и утврђује се појам хиперболе.

За домаћи задатак ученици треба да науче песму напамет (у целини или у деловима).

121. Вежбе рецитовања и изражајног читања песме *Чудесни свиџац* Добрице Ерића, песме *Село Јована Дучића* и песме *Моја оџаџбина* Алексе Шантића

Овај час можемо организовати тако што ће се изабрати водитељи и жири који ће пратити и оцењивати ученике у изражајном читању и рецитовању.

Током часа ученици пред одељењем рецитују или читају једну од песама. Жири коментарише и оцењује њихове наступе.

122. *Глаголски прилог садашњи. Реч* (Грамаџика, стр. 67–68)

У уводном делу часа наставник упознаје ученике са садржајем пете теме. Затим се утврђује значење и поступак грађења глаголског прилога садашњег на основу текстова и вежби који су дати на 67. страни *Грамаџике*.

У другом делу часа наставник држи кратко предавање о моћи речи на основу текста који је дат на 68. страни *Грамаџике*. Ученици затим раде на задацима који су дати на истој страни (10 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови радови.

123. Обрада текста *Бајка о дечаку и месецу* Стевана Раичковића (*Чиџанка*, стр. 119–121)

У уводном делу часа наставник упознаје ученике с одликама књижевног дела Стевана Раичковића и представља његову *Бајку о дечаку и месецу*. Наставник чита текст, а затим следи разговор о утисцима:

- О ком се чуду брзо сазнало у селу са девет кућа?
- Како се дечак осећао док је покушавао да дохвати месец?

У другом делу часа ученици читају и истражују текст према задацима који су дати на 120. и 121. страни *Чиџанке* (20 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови одговори.

124. Четврти писмени задатак

У уводном делу часа наставник укратко подсећа ученике на правила и поступак израде писменог задатка на основу упутства и вежбања која су дата на 14. страни *Грамаџике*.

За израду писменог задатка наставник може да понуди три теме и да о њиховом значењу поразговара са ученицима. Важно је да наставник подстакне ученике да задатке пишу својим стилем, онако како осећају.

Ученицима треба омогућити да раде у миру, без прекидања или пожуривања.

125. Обрада текста *Лейо лейої белца* Вилијама Саројана (*Чишанка*, стр. 122–128)

Час почињемо кратким упознавањем ученика с ликом и делом писца Вилијама Саројана. Наставник чита текст, а затим следи краћи разговор:

- Зашто су дечак Арам и његов рођак без дозволе власника држали коња?
- Како се ликови у овој причи односе један према другом?

У другом делу часа ученици проучавају текст на основу задатака који су дати на 126. страни *Чишанке* (20 минута). До краја часа води се разговор о тексту према наведеним задацима.

126. Анализа текста *Лейо лейої белца* (*Чишанка*, стр. 122–128)

Час почињемо тако што неколико ученика, према сопственом избору, чита занимљиве одломке из текста.

Након тога ученици истражују текст на основу задатака који су дати на 127. и 128. страни *Чишанке* (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу одговори ученика и изводи се закључак о вредности текста.

127–128. Анализа и исправка четвртог писменог задатка

У првом делу првог часа исправке наставник саопштава општи утисак о успешности урађених задатка. Указује на типичне грешке. Ученике (индивидуално и разред у целини) упућује у то како треба да раде на усавршавању своје писмености.

Важно је да индивидуалним коментарима наставник охрабри сваког ученика и да му објасни на који начин треба да унапреди своју писменост и оформи сопствени стил изражавања.

У наставку часа читају се и коментаришу најбољи радови.

На другом часу ученици пишу исправку писменог задатка. Исправку могу радити индивидуално и у паровима.

129. *Глаголски прилої йрошли. Градација* (*Грамашика*, стр. 69–70)

У првом делу часа обрађује се значење и принцип грађења глаголског прилога прошлог према уводном задатку који је дат на 69. страни *Грамашике*. Ученици раде на осталим задацима који су дати на истој страни *Грамашике* (10 минута), а затим следи читање и коментарисање њихових одговора.

У другом делу часа обрађује се стилска фигура градација на основу уводног текста који је дат на 70. страни *Грамашике*. Затим се на контролном задатку који је дат на истој страни *Грамашике* проверава знање ученика о стилским фигурама. Самостални рад ученика може да траје до 10 минута. На крају часа проверавају се одговори и систематизује се знање о стилским фигурама.

130. Домаћа лектира: *Ово је најстрашнији дан у мом животу* Јасминке Петровић (усмено)

Час почињемо провером спремности ученика (ко је прочитао дело у целини, ко га није прочитао и сл.).

У првом делу часа ученике можемо поделити по групама (од по три до пет ученика). За сваку групу треба утврдити задатке:

1. Кратак садржај романа. Упутити ученике у то како да на различите начине изнесу кратак садржај, на пример: обрнутим редоследом, у облику наслова поглавља, у облику резимеа и др.

2. Ликови у роману. Облици хумористичног у стварању ликова.

3. Хумористична места у делу и начин грађења хумора.

Свака група добија по један од наведених задатака и припрема се за усмено излагање (15 минута).

Приликом одређивања задатака наставник води рачуна о томе да у току школске године све групе добију различите задатке. На пример: током рада на једној лектури једна група ученика анализираће ликове, док ће следећи пут добити неки други задатак.

До краја часа групе усмено излажу по задатим темама и о њима се води разговор.

На крају часа следи договор о домаћем задатку – изради писаног састава о делу. Тај задатак ученици ће урадити по групама, према већ утврђеном распореду задатака. Наиме, свака група заједнички пише само један састав о само једној од наведених тема.

131. Домаћа лектира: *Ово је најстрашнији дан у мом животу* Јасминке Петровић (писмено)

Час почињемо летимичним прегледом групних радова ученика. Након тога ученици читају радове и о њима се води дискусија.

На крају часа изводи се закључак о прочитаном роману. Том приликом ученици самостално могу предлагати књиге које сматрају занимљивим за читање.

132. Прости и сложени, лични и нелични глаголски облици (*Грамаџика*, стр. 71–72)

У првом делу часа наставник објашњава појам простих и сложених глаголских облика према прегледу који је дат на 71. страни *Грамаџике*. Затим објашњава појам личних и неличних глаголских облика који су дати на 72. страни *Грамаџике*.

У другом делу часа ученици раде задатке који су дати на 71. и 72. страни *Грамаџике* (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови радови.

133. Писмена вежба: службено писмо (*Грамаџика*, стр. 73)

У првом делу часа наставник подсећа ученике на основне карактеристике приватног писма. Затим их упознаје с карактеристикама службеног писма на примеру текста који је дат на 73. страни *Грамаџике*.

У другом делу часа ученици раде на писању замишљеног службеног писма (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу радови ученика.

134. Обрада песме Вече Ђуре Јакшића (Чишанка, стр. 129–131)

Час почињемо кратким уводом о животу и делу песника Ђуре Јакшића и о карактеристикама његове поезије.

Наставник чита песму *Вече* и започиње краћи разговор:

– Са чим се упоређује залазак сунца у овој песми? Зашто?

– Које сте детаље посебно запазили?

Следи самостални рад ученика на истраживању песме на основу задатака који су дати на 130. и 131. страни *Чишанке* (20 минута). До краја часа читају се и коментаришу одговори ученика.

Ученицима се задаје да у оквиру домаћег задатка науче изражајно да читају или рецитују песму *Вече*. Подсетити ученике на то да треба да консултују упутство за изражајно читање и рецитовање које је дато на крају *Чишанке*.

135. Вежбе у рецитовању песме Вече (Чишанка, стр. 129–131)

Овај час можемо организовати тако што ћемо одабрати водитеље и жири који ће пратити и оцењивати изражајно читање и рецитовање.

У току часа ученици пред одељењем рецитују песму. Жири коментарише и оцењује њихове наступе.

Ученици који имају проблема с учењем текстова напамет могу песму изражајно да прочитају.

136. Систематизација правописних правила (Граматики, стр. 74–76)

На овом часу систематизује се знање правописних правила према прегледу који је дат у *Граматици* на странама 74–76. Час се може организовати у облику квиза. Ученици се могу поделити у групе тако да једна група поставља питања, а друга даје одговоре итд.

137. Обрада текста Јазавац ђред судом Петра Кочића (Чишанка, стр. 132–135)

На почетку часа наставник укратко упознаје ученике с књижевним делом Петра Кочића и садржајем дела *Јазавац ђред судом*. Потом чита одломак из овог дела и води краћи разговор са ученицима:

– Шта се на основу овог одломка може закључити о животу босанског сељака?

– Које особине Давида Штрпца уочавате у овом тексту?

У другом делу часа ученици самостално истражују текст према задацима који су дати на 134. и 135. страни *Чишанке* (15 минута). До краја часа читају се и коментаришу њихови одговори и утврђују се књижевни појмови који су наведени на 135. страни *Чишанке*.

138. Систематизација градива из граматике (Граматики, стр. 77)

У првом делу часа ученици самостално раде на изради прегледа обрађених граматичких појмова који је дат на 77. страни *Граматики* (20 минута).

У другом делу часа читају се одговори ученика и проверава се њихова тачност.

На крају часа задаје се домаћи задатак: писање шаљивих новина, које се налазе на 78. и 79. страни *Граматики*.

139. Анализа домаћег задатка: *Моје шаљиве новине* (Грамаџика, стр. 78–79)

Час почињемо летимичним прегледом радова ученика и краћим коментарима.

До краја часа ученици читају своје радове и о њима се води разговор. На крају часа треба извести закључак о циљевима и структури новинских текстова.

140. Обрада текста *Избирачица Косте Трифковића* (Чиџанка, стр. 136–139)

Час почињемо кратким упознавањем ученика с ликом и делом Косте Трифковића и с кратким садржајем дела *Избирачица*. Наставник чита одломак, а затим следи краћи разговор:

- Које особине запажете код Малчике?
- Зашто се Малчика подсмева просцима и зашто их потцењује?

У другом делу часа ученици истражују текст на основу задатака који су дати на 139. страни *Чиџанке* (20 минута). До краја часа читају се и коментаришу одговори ученика.

У оквиру домаћег задатка ученици треба да се припреме за драмско извођење овог одломка по групама.

141. Драмско извођење текста *Избирачица* (Чиџанка, стр. 136–139)

На овом часу ученици изводе одломак из комедије у групама и по појавама (једна група изводи једну појаву). О њиховом извођењу води се дискусија. На крају часа ученике треба подсетити на основне одлике комедије.

142. Обрада текста *Седефна ружа Гроздане Олујић. Сеџи се шџа смо научили* (Чиџанка, стр. 140–144)

Час почињемо кратким подсећањем ученика на бајковите приповетке Гроздане Олујић. Наставник чита текст, а затим следи краћи разговор:

- Шта је све желела седефна ружа?
- Шта је чинила да оствари своје жеље?

У другом делу часа ученици читају и истражују текст према задацима који су дати на 143. страни *Чиџанке* (15 минута). Затим се коментаришу одговори ученика и систематизује се градиво о одликама драме на основу прегледа који је дат на 144. страни *Чиџанке*.

Ученике треба подсетити да на следећи час понесу своје дневнике читања.

143. Пета контролна вежба (Грамаџика, стр. 90–91)

Објаснити ученицима да летимично погледају све задатке и да прво решавају оне који им се чине лакшим.

Следи самостални рад ученика на изради контролних задатака.

Док ученици раде контролну вежбу, наставник летимично прегледа њихове дневнике читања. Своје утиске о њима образлаже на крају часа.

На крају часа ученике треба упутити у то да попуне упитник *Шџа мислиш о Грамаџици 6?*, који је дат на 93. страни *Грамаџике*.



144. Анализа пете контролне вежбе (Грамаџика, 90–91)

На почетку часа наставник износи укупну оцену успешности контролне вежбе. Указује на типичне грешке.

У другом делу часа ученици у паровима раде на исправци контролних задатака. Наставник треба да инсистира на самооцењивању ученика да би они, у самокритичком осврту, сагледали у чему су добри, а на чему треба убудуће више да раде.

Prilog za nastavnike br. 27

Kako upotrebljavam pitanja u nastavi

1. Da li je na času atmosfera prijatna za učenje, takva da su svi učenici motivisani da postavljaju pitanja koja žele? ☐ da ☐ ne još
2. Da li su moja pitanja jasna i da li moj rečnik i primeri odgovaraju interesovanjima i sposobnostima dece koju učim? ☐ da ☐ ne još
3. Da li učenici dobijaju dovoljno činjenica koje su im dobra osnova za postavljanje pitanja i za razgovor o novim pojmovima? ☐ da ☐ ne još
4. Da li svi učenici imaju jednaku šansu da odgovaraju na pitanja i da učestvuju u razgovoru? ☐ da ☐ ne još
5. Da li čekam tri do deset sekundi nakon što postavim pitanje, tako da svi učenici imaju priliku da razmisle o onome što pitam? ☐ da ☐ ne još
6. Da li učenici imaju dosta prilika da razgovaraju o svom mišljenju sa mnom i sa drugim učenicima? ☐ da ☐ ne još
7. Da li pokazujem đacima da ne znam baš sve odgovore, i da li onda dajem primer na koje sve načine mogu doći do odgovora? ☐ da ☐ ne još
8. Da li učenici imaju prilike da nauče na koje sve načine mogu da postavljaju pitanja? ☐ da ☐ ne još



ПРИРУЧНИК ЗА НАСТАВУ

уз Читанку и Граматику
за 6. разред основне школе
прво издање

аутор

др Симеон Маринковић

рецензенти

проф. др Живојин Станојчић, Филолошки факултет, Београд
мр Александра Станић, професор српског језика и књижевности, Београд
Јелена Ангеловски, професор српског језика и књижевности, ОШ „Ј. Ј. Змај“, Панчево

лектор

Ана Пантелић

ликовни уредник

Душан Павлић

припрема за штампу

Марко Хубер

издавач

Креативни центар
Градиштанска 8
Београд
тел./факс: 011/38 20 464, 38 20 483, 24 40 659

уредник

Славица Марковић

за издавача

мр Љиљана Маринковић

штампа

Бранмил

тираж

2.000

copyright©Креативни центар, 2008

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

371.3::811.163.41(035)

МАРИНКОВИЋ, Симеон

Приручник за наставу српског језика : у шестом разреду основне школе : уз Читанку и Граматику / [Симеон Маринковић]. - 1. изд. - Београд : Креативни центар, 2008 (Београд : Бранмил). - 72 стр. : илустр. ; 30 см. - (Креативна школа)

Податак о аутору преузет из колофона. Тираж 2.000. - Годишњи план рада за наставу српског језика у шестом разреду : стр. [73-76]. - Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-7781-669-8

а) Српски језик - Настава - Методика - Приручници

COBISS.SR-ID 150563340

Министар просвете Републике Србије одобрио је издавање и употребу овог уџбеника у оквиру уџбеничког комплета за српски језик у шестом разреду основне школе решењем број 650-02-00375/2008-06.

Годишњи план рада за наставу српског језика у шестом разреду

Прва тема: Плава звезда – 27 часова

1. Упознавање с програмом и *Чишанком*; Обрада песме *Плава звезда*, Мирослав Антић (*Чишанка*, стр. 3–5)
2. *Плава звезда* – вежбе у рецитовању (*Чишанка*, стр. 4–5)
3. Упознавање с *Грамашиком*. Зашто учимо граматику. (*Грамашика*, стр. 3–4)
4. Обрада народне бајке *Мала вила* (*Чишанка*, стр. 6–8)
5. *Мала вила* – анализа текста (*Чишанка*, стр. 6–8)
6. *Лейа реч њоводена враћа ошвара* – утврђивање градива из граматике за пети разред (*Грамашика*, стр. 5)
7. Свадбене народне лирске песме – обрада (*Чишанка*, стр. 9–10)
8. *Животи и обичаји народа српског*, Вук Караџић – обрада (*Чишанка*, стр. 11–12)
9. Грађење (творба) речи (*Грамашика*, стр. 6–7)
10. *Аушобиографија*, Бранислав Нушић – обрада (*Чишанка*, стр. 13–16)
11. Анализа одломка из *Аушобиографије* (*Чишанка*, стр. 13–16)
12. Грађење именица, глагола и придева (*Грамашика*, стр. 8–9)
13. Породичне народне лирске песме – обрада (*Чишанка*, стр. 17–18)
14. Успаванке – обрада (*Чишанка*, стр. 19–20)
15. Говорна вежба: *Мој први говор* (*Грамашика*, стр. 10–11)
16. *Гласови српског језика; Вежбе за правилан изговор гласова* (*Грамашика*, стр. 12–13)
17. Анализа домаћег задатка: писмени састав (*Грамашика*, стр. 14)
18. *Чудесна сирава*, Бранко Ћопић – обрада текста (*Чишанка*, стр. 21–23)
19. Анализа текста *Чудесна сирава*. Резиме прве теме: *Сети се шта смо научили* (*Чишанка*, стр. 21–24)
20. Први писмени задатак
21. *Подела суласника*. Обнављање градива (*Грамашика*, стр. 15–16)
- 22–23. Анализа и исправка првог писменог задатка
24. Домаћа лектира: *Аушобиографија*, Бранислав Нушић (усмено)
25. Домаћа лектира: *Аушобиографија*, Бранислав Нушић (писмено)
26. Прва контролна вежба (*Грамашика*, стр. 82–83)
27. Анализа прве контролне вежбе (*Грамашика*, стр. 82–83)

Друга тема: Најдубље речи – 28 часова

28. Упознавање с темом и задацима; обрада 41. песме из *Градинара*, Р. Тагора (*Чишанка*, 25–27)
29. *Једначење суласника по звучности* (*Грамашика*, стр. 17–18)
30. Анализа домаћег задатка: дневник (*Грамашика*, стр. 19)



31. Обрада приповетке *Вањка*, А. П. Чехов (*Чишанка*, стр. 28–31)
32. Анализа приповетке *Вањка* (*Чишанка*, стр. 28–31)
33. Анализа домаћег задатка: *Мој сџав* (*Чишанка*, стр. 32)
34. *Палашизација* (*Грамашика*, стр. 20–21)
35. Обрада текста *Формула за самојуоздање* (*Чишанка*, стр. 33–34)
36. Писмена вежба: оглас (*Грамашика*, стр. 22)
37. Обрада текста *Поруке које шаљем себи* (*Чишанка*, стр. 35–36)
38. *Сибиларизација* (*Грамашика*, стр. 23)
39. Писмена вежба: реклама (*Грамашика*, стр. 24)
40. *Јошовање* (*Грамашика*, стр. 25–26)
41. Обрада текста *Буре*, Исидора Секулић (*Чишанка*, стр. 37–38)
42. Писмена вежба: вест (*Грамашика*, стр. 27)
43. *Једначење суласника по месту изговора* (*Грамашика*, стр. 28–29)
44. Обрада песме *Бреза*, Сергеј Јесењин (*Чишанка*, стр. 39–40)
45. Анализа домаћег задатка: новински чланак (*Грамашика*, стр. 30)
46. Други писмени задатак
47. Обрада песме *Свети Сава*, Војислав Илић (*Чишанка*, стр. 41–42)
48. Обрада одломка из романа *Мој дека је био шрешња*, Анђела Нанети (*Чишанка*, стр. 43–46)
49. *Мој дека је био шрешња* – анализа текста и стрипа. Систематизација (*Чишанка*, стр. 43–48)
- 50–51. Анализа и исправка другог писменог задатка
52. *Нејосџајано А*. Обнављање градива (*Грамашика*, стр. 31–32)
53. *Промена Л у О*. *Сети се шџа смо научили* (*Грамашика*, стр. 33–34)
54. Друга контролна вежба (*Грамашика*, стр. 84–85)
55. Анализа друге контролне вежбе (*Грамашика*, стр. 84–85). Преглед *Дневника чишанџа*

Трећа тема: Моја отаџбина – 31 час

56. Упознавање с темом и задацима. Обрада песме *Моја отаџбина*, Алекса Шантић (*Чишанка*, стр. 49–51)
57. Писмена вежба: извештај (*Грамашика*, стр. 35)
58. Домаћа лектира: *Мој дека је био шрешња*, Анђела Нанети (усмено)
59. Домаћа лектира: *Мој дека је био шрешња*, Анђела Нанети (писмено)
60. *Губљење суласника* (*Грамашика*, стр. 36)
61. Говорна вежба: покажи свој став (*Грамашика*, стр. 37)
62. Обрада песме *Наслеђе*, Милан Ракић (*Чишанка*, стр. 52–53)
63. *Сажимање, изједначавање и разједначавање самоласника* (*Грамашика*, стр. 38)
64. Говорна вежба: акценат (*Грамашика*, стр. 39)
65. Обрада одломка *Светлост њевања*, Светлана Велмар-Јанковић (*Чишанка*, стр. 54–55)
66. Синоними и хомоними (*Грамашика*, стр. 40)
67. *Реченице. Независне и зависне ѓредикаџске реченице* (*Грамашика*, стр. 41–42)
68. Обрада песме *О ѓореклу*, Десанка Максимовић (*Чишанка*, стр. 56–57)
69. Писмена вежба: *Како да найишем ѓричу* (*Грамашика*, стр. 43–45)

70. Анализа домаћег задатка: *Моја љубица*
71. Служба (функција) речи у реченици. Искривљање реченичних чланова (Грамађика, стр. 46–47)
72. Обрада песме *Цар Лазар и царица Милица* (Чиђанка, стр. 58–61)
73. Анализа песме *Цар Лазар и царица Милица* (Чиђанка, стр. 58–61)
74. Обрада песме *Смрћ мајке Јуђовића* (Чиђанка, стр. 62–63)
75. Анализа домаћег задатка: *Херојски ликови у народним љесмама о косовском боју*
76. Комуникађивне и љредикађске реченице (Грамађика, стр. 48)
77. *Бођојављенска ноћ*, Светозар Ђоровић – обрада текста (Чиђанка, стр. 64–65)
78. Хипербола и контраст. Систематизација (Грамађика, стр. 49–50)
79. Обрада песме *Марко Краљевић укида свадбарину* (Чиђанка, стр. 66–70)
80. Песме о Марку Краљевићу – систематизација (Чиђанка, стр. 66–70)
81. Анализа домаћег задатка: *Лик Марка Краљевића у народним љесмама*
82. *Орлови рано леђје*, Бранко Ђопић – обрада одломка из романа (Чиђанка, стр. 71–74)
83. *Орлови рано леђје* – анализа одломка (Чиђанка, стр. 71–74)
84. Обрада песме *Коло*, Пол Фор. *Сеђи се шђа смо научили* (Чиђанка, стр. 75–76)
85. Трећа контролна вежба (Грамађика, стр. 86–87)
86. Анализа треће контролне вежбе (Грамађика, стр. 86–87)

Четврта тема: Хвала сунцу, земљи, трави – 33 часа

87. Упознавање с темом и задацима. Обрада песме *Хвала сунцу, земљи, љрави*, Стеван Раичковић (Чиђанка, стр. 77–79)
88. *Придевске заменице*. Основно и љренесено значење речи (Грамађика, стр. 51–52)
89. Обрада приповетке *Јаблан*, Петар Кочић (Чиђанка, стр. 80–85)
90. Анализа приповетке *Јаблан* (Чиђанка, стр. 80–85)
91. Трећи писмени задатак
92. *Аорисћ* (Грамађика, стр. 53)
93. *Туђе речи (ђуђице)* (Грамађика, стр. 54)
- 94–95. Анализа и исправка трећег писменог задатка
96. Обрада песме *Шљива*, Милован Данођић (Чиђанка, стр. 86–87)
97. *Фуђур II*. Обнављање грађива (Грамађика, стр. 55–56)
98. Писмена вежба: опис спољашњег и унутрашњег простора (Грамађика, стр. 57)
99. Обрада приповетке *Аска и вук*, Иво Андрић (Чиђанка, стр. 88–95)
- 100–101. Анализа приповетке *Аска и вук* (Чиђанка, стр. 88–95)
102. *Имђерфекаћ* (Грамађика, стр. 58–59)
103. *Плусквамђерфекаћ* (Грамађика, стр. 60)
104. Обрада песме *Рађар*, Вељко Петровић (Чиђанка, стр. 96–97)
105. Домаћа лектира: *Орлови рано леђје*, Бранко Ђопић (усмено)
106. Домаћа лектира: *Орлови рано леђје*, Бранко Ђопић (писмено)
107. *Имђерађив или зайоведни начин* (Грамађика, стр. 61)
108. Писмена вежба: локализми (Грамађика, стр. 62)
109. Обрада текста *Аналфабеђа*, Бранислав Нушић (Чиђанка, стр. 98–105)
110. Вежбе у драмском извођењу текста *Аналфабеђа* (Чиђанка, стр. 98–105)



- 111. Пошеницијал или мојући начин (Грамаџика, стр. 63)
- 112. Писмена вежба: жаргонизми (Грамаџика, стр. 64)
- 113. Обрада текста *Ово је најстрашнији дан у мом живоју*, Јасминка Петровић (Чиџанка, стр. 106–110)
- 114. Анализа текста *Ово је најстрашнији дан у мом живоју* (Чиџанка, стр. 106–110)
- 115. *Три глаголаски придеви. Сеши се шја смо научили* (Грамаџика, стр. 65–66)
- 116. Обрада песме *Село*, Јован Дучић (Чиџанка, стр. 111–113)
- 117. Анализа песме *Село. Сеши се шја смо научили* (Чиџанка, стр. 111–114)
- 118. Четврта контролна вежба (Грамаџика, стр. 88–89)
- 119. Анализа четврте контролне вежбе (Грамаџика, стр. 88–89)

Пета тема: Чудесни свитац – 25 часова

- 120. Упознавање с темом и задацима. Обрада песме *Чудесни свитац*, Добрица Ерић (Чиџанка, стр. 115–118)
- 121. Вежбе у рецитовању и изражајном читању песме *Чудесни свитац*, Добрице Ерића и *Село* Јована Дучића
- 122. *Глаголаски прилои садашњи. Реч* (Грамаџика, стр. 67–68)
- 123. Обрада текста *Бајка о дечаку и месецу*, Стеван Раичковић (Чиџанка, стр. 119–121)
- 124. Четврти писмени задатак
- 125. Обрада текста *Лешо лейој белца*, Вилијем Саројан (Чиџанка, стр. 122–128)
- 126. Анализа текста *Лешо лейој белца* (Чиџанка, стр. 122–128)
- 127–128. Анализа и исправка четвртог писменог задатка
- 129. *Глаголаски прилои прошли. Градација* (Грамаџика, стр. 69–70)
- 130. Домаћа лектира: *Ово је најстрашнији дан у мом живоју*, Јасминка Петровић (усмено)
- 131. Домаћа лектира: *Ово је најстрашнији дан у мом живоју*, Јасминка Петровић (писмено)
- 132. Прости и сложени, лични и нелични глаголаски облици (Грамаџика, стр. 71–72)
- 133. Писмена вежба: службено писмо (Грамаџика, стр. 73)
- 134. Обрада песме *Вече*, Ђура Јакшић (Чиџанка, стр. 129–131)
- 135. Вежбе рецитовања песме *Вече* (Чиџанка, стр. 129–131)
- 136. Систематизација правописних правила (Грамаџика, стр. 74–76)
- 137. Обрада текста *Јазавац пред судом*, Петар Кочић (Чиџанка, стр. 132–135)
- 138. Систематизација градива из граматики (Грамаџика, стр. 77)
- 139. Анализа домаћег задатка: *Моје шљиве новине* (Грамаџика, стр. 78–79)
- 140. Обрада текста *Избирачица*, Коста Трифковић (Чиџанка, стр. 136–139)
- 141. Драмско извођење текста *Избирачица* (Чиџанка, стр. 136–139)
- 142. Обрада текста *Седефна ружа*, Гроздана Олујић. *Сеши се шја смо научили* (Чиџанка, стр. 140–144)
- 143. Пета контролна вежба (Грамаџика, стр. 90–91)
- 144. Анализа пете контролне вежбе (Грамаџика, 90–91)

Предметни наставник
